

УКРАЇНА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

ГАВРИЛЮК В.П.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Навчальний посібник-практикум
для самостійної роботи студентів
природничих спеціальностей

КИЇВ – 2015

УДК 330.1(07)
ББК 65.01.я7

*Рекомендовано Вченою Радою
Навчально-наукового інституту бізнесу
НУБіП України протокол №3 від 22.10.2012*

Рецензенти:

І.В Охріменко, д.е.н., професор
І.В Свиноус, д.е.н., доцент

Автор:

Гаврилюк Віталій Петрович,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії, Національний
університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

Гаврилюк В.П.

Економічна теорія: Навчальний посібник-практикум для самостійної роботи студентів природничих спеціальностей: Навч. посіб. – Київ: Видавництво “Колобіг”, 2015 – 152 с.

Даний посібник надасть можливість студентам самостійно засвоїти основні теоретичні положення економічної теорії. Методичний матеріал враховує загальні тенденції економічного розвитку та специфіку трансформаційних процесів, характерних для України. З огляду на посилення значення самостійної роботи студентів, особлива увага у посібнику приділена практичним завданням.

Запропоновані тестові завдання, вправи і задачі дозволяють власними зусиллями отримати і перевірити свої знання дисципліни відповідно до модульно-рейтингової системи підготовки фахівців (ECTS). Посібник рекомендований для студентів вищих навчальних закладів, які вивчають курс економічної теорії.

ЗМІСТ

Передмова	4
Самостійна робота студента (I модуль)	
Тема 1. Економічна теорія як наука	5
Тема 2. Рушійні сили економічного розвитку	11
Тема 3. Економічні системи суспільства	18
Тема 4. Відносини власності в економічній системі	23
Тема 5. Форми організації суспільного виробництва	29
Тема 6. Сутність і еволюція грошей	35
Тема 7. Ринок і механізм його функціонування	42
Тема 8. Ринкова інфраструктура	51
Завдання, що виносяться на тестування, колоквиум під час аудиторних занять із студентами (I модуль)	58
Самостійна робота студента (II модуль)	
Тема 9. Підприємництво і підприємство (фірма) в ринковій економіці	62
Тема 10. Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин	70
Тема 11. Витрати виробництва і прибуток	76
Тема 12. Особливості підприємництва в агропромисловому комплексі	83
Тема 13. Відтворення і економічне зростання на макрорівні	88
Тема 14. Циклічність – загальна закономірність ринкової економіки	95
Тема 15. Доходи населення	103
Тема 16. Фінансово-кредитна система	109
Тема 17. Економічна роль держави в ринковій економіці	117
Тема 18. Закономірності формування та сутність світового господарства	123
Тема 19. Інтеграція економіки України в світове господарство	131
Завдання, що виносяться на тестування, колоквиум під час аудиторних занять із студентами (II модуль)	137
Оцінка знань студентів за кредитно-модульною системою	141
Розрахунки рейтингу з дисципліни “Економічна теорія”	142
Критерії оцінки знань при підсумковому контролі	144
Навчально-методичне забезпечення змістовних модулів з дисципліни “Економічна теорія”	145
Навчально-методичний план вивчення дисципліни “Економічна теорія”	146
Додатки	151

ПЕРЕДМОВА

Головне призначення вищої школи – готувати висококваліфікованих фахівців для різних галузей економіки, здатних правильно орієнтуватися в складних життєвих ситуаціях, вміють приймати вірні, на високому професійному рівні рішення, ефективно застосовувати свої знання і навички в умовах ринкової економіки. Тому вища школа покликана не тільки озброїти майбутнього фахівця глибокими знаннями, але і навчити його самостійно добувати їх, формує активну, творчу самостійність у процесі навчання, розвиває потребу в постійному поповненні та поглибленні своїх знань.

Випускники вищих навчальних закладів у сучасних умовах повинні вміти розбиратися в широкому колі економічних питань, оцінювати консервативні і позитивні тенденції суспільного розвитку, щоб самостійно визначити свою позицію. Економічна теорія формує економічну культуру людини, дозволяє системно сприймати складові елементи і проблеми сучасної економічної системи.

Навчальний посібник складається із практичних завдань до кожної теми для закріплення досліджуваного матеріалу, орієнтовної робочої програми по дисципліні “Економічна теорія”, планів лекцій і семінарських занять.

Основною метою посібника є систематизація і закріплення знань, отриманих в процесі теоретичного вивчення економічної теорії.

Авторський колектив сподівається, що даний посібник значно полегшить вивчення економічної теорії.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА (І МОДУЛЬ)

Тема 1. Економічна теорія як наука

1. Виникнення та розвиток економічної теорії.
2. Предмет економічної теорії.
3. Методи економічної теорії.
4. Функції економічної теорії.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Економічна категорія – _____

Економічна теорія – _____

Економічний експеримент – _____

Економічний закон – _____

Класична економічна теорія – _____

Марксизм – _____

Меркантилізм – _____

Метод аналізу та синтезу – _____

Метод індукції та дедукції – _____

Метод матеріалістичної діалектики – _____

Метод наукової абстракції – _____

Метод поєднання історичного і логічного – _____

Метод системного аналізу – _____

Науковий метод – _____

Принцип – _____

Сучасні економічні теорії – _____

Фізіократи – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Визначте основні етапи розвитку економічної теорії.

2. Які сучасні економічні теорії ви знаєте і в чому полягає принципова відмінність між ними?

3. Дайте визначення предмета економічної теорії та охарактеризуйте еволюцію його трактування.

4. Перелічіть науки, які, як і економічна теорія, вивчають економічне життя суспільства.

5. Дайте визначення суті економічного закону і назвіть основні види їх.

6. Чим відрізняються економічні закони від законів природи?

7. Які ви знаєте методи пізнання економічних процесів? Охарактеризуйте основні їх види.

8. Проаналізуйте відмінності між абстрактним і дедуктивним методами пізнання. Чи є між цими методами пізнання спільні риси?

9. Розкрийте функції економічної теорії.

10. Яке місце економічної теорії у системі економічних наук?

11. Чому, на вашу думку, необхідно вивчати курс економічної теорії?

12. Яке практичне значення має економічна теорія?

13. За яких умов забезпечується наукова обґрунтованість економічної політики держави?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Визначте економічні школи економічної теорії, які обрали предметом економічної теорії дослідження створення, примноження та розподіл багатства нації:

- а) марксизм;
- б) меркантилізм;
- в) кейнсіанство;
- г) класична політична економія;
- д) фізіократи.

2. Виберіть визначення економічного закону:

- а) наукове поняття, яке характеризує окремі сторони економічного явища;
- б) суттєві, стійкі причинно-наслідкові зв'язки і взаємозалежності економічних процесів і явищ;
- в) категорія, що несе об'єктивний характер, оскільки відображає об'єктивну дійсність буття;
- г) теоретичне узагальнення, що містить певні допущення, узагальнення, які відображають основні тенденції розвитку економічної системи.

3. Розмежуйте економістів, що є прихильниками трудової теорії вартості і теорії граничної корисності:

- а) А. Сміт;
- б) К. Менгер;
- в) Е. Бем-Баверк;
- г) Д. Рікардо;
- д) К. Маркс;
- е) В. Візер;

ж) Г. Госсен.

4. Вкажіть основні функції економічної теорії:

- а) пізнавальна;
- б) збирання та узагальнення фактів;
- в) практична;
- г) методологічна;
- д) ідеологічна;
- е) виховна.

5. Назвіть тих науковців, які є основоположниками класичної політичної економії:

- а) А. Монкретьєн;
- б) А. Сміт;
- в) В. Петті;
- г) К. Менгер;
- д) М. Фрідмен;
- е) Д. Рікардо;
- є) А. Маршалл;
- ж) свій варіант.

6. Економічна теорія розвивалась у такій послідовності (необхідно вписати пропущені економічні школи):

- а) меркантилізм, _____, маржиналізм, марксизм, інституціоналізм;
- б) _____, меркантилізм, кейнсіанство, неокласичний синтез, монетаризм, маржиналізм;
- в) фізіократи, класична політекономія, _____, монетаризм, класична політична економія;
- г) меркантилізм, фізіократи, класична політична економія, _____, маржиналізм, кейнсіанство, монетаризм, неокласичний синтез, інституціоналізм;
- д) варіант (а) + класична політична економія.

7. Що є об'єктом дослідження мікроекономіки та макроекономіки:

- а) інфляція;
- б) зайнятість працездатного населення;
- в) доходи та витрати підприємств;
- г) курс долара;
- д) податкова політика;
- е) рівень цін на товари;
- ж) державний бюджет.

8. Представники якого напрямку вперше аналізують відтворення і розподіл доходу в сільському господарстві:

- а) меркантилізму;
- б) фізіократів;
- в) марксизму;
- г) кейнсіанства;
- д) маржиналізму.

9. Оберіть основні методи економічної теорії:

- а) методи елімінування;
- б) діалектика;
- в) метод наукової абстракції;

- г) метод індукції і дедукції;
- д) аналіз і синтез;
- е) економічний експеримент;
- є) балансовий метод;
- ж) метод поєднання історичного і логічного;
- з) економіко-математичне моделювання.

10. Що вивчає економічна теорія:

- а) показники розвитку галузей національного господарства;
- б) економічну статистику;
- в) бухгалтерський і інші види обліку економічної діяльності;
- г) методи і форми ділового спілкування;
- д) економіку підприємництва;
- е) принципи побудови господарського механізму ринкової системи;
- є) загальні закони розвитку економічних систем;
- ж) моделювання економічної діяльності;
- з) зміну економічних потреб індивідів і суспільства.

Література

1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
2. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
5. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
6. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
7. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
8. Степаненко С.В. Курс історії економіки й економічної думки. Тема: Предмет і метод історії економіки й економічної думки : Методологічна матриця історико-економічної науки / С.В. Степаненко // Економічна теорія. – 2009. – №2 – С. 96-111.
9. Тарасевич В.М. Про філософію і методологію фундаментальної економічної науки / В.М. Тарасевич // Економічна теорія. – 2007. – №1. – С. 100-108.
10. Федулова Л.І. Концептуальні засади економіки знань / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – №2. – С. 37-59.
11. Чухно А.А. Діалектична філософія і методи економічної теорії / А.А. Чухно. // Економічна теорія. – 2006. – №4. – С. 3-15.
12. Чухно А.А. Предмет економічної теорії / А.А. Чухно. // Економічна теорія. – 2009. – №2 – С 5-15.

Тема 2. Рушійні сили економічного розвитку

1. Економічні потреби та економічні інтереси.
2. Основні фактори суспільного виробництва та їхній взаємозв'язок.
3. Економічна ефективність використання ресурсів та її показники.
4. Суть та структура суспільного виробництва.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Абсолютні потреби – _____

Виробництво – _____

Виробничий потенціал суспільства – _____

Дійсні потреби – _____

Економічний інтерес – _____

Економічні потреби – _____

Закон зростання потреб – _____

Засоби виробництва – _____

Засоби праці – _____

Корисність – _____

Межа виробничих можливостей національної економіки – _____

Підприємницька здібність – _____

Платоспроможні потреби – _____

Поділ праці – _____

Предмети праці – _____

Продукт – _____

Продуктивність праці – _____

Рідкість ресурсів – _____

Робоча сила – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Поясніть характер походження потреб. Які фактори впливають на їхній зміст?

2. Що таке первинні потреби, яке значення вони мають у житті людини?

3. Які ще види потреб вам відомі?

4. Сформулюйте сутність закону зростання потреб.

5. Що таке інтерес, як він виникає, на чому ґрунтується?

6. Яка відмінність між економічною потребою та інтересом? Перелічіть суб'єкти й об'єкти економічних інтересів.

7. Охарактеризуйте систему економічних інтересів.

8. На чому ґрунтуються суперечності економічних інтересів?

9. Як досягається єдність економічних інтересів у суспільстві?

10. Що таке виробничі ресурси? Чому вони за своїм змістом є економічними? Чи згодні ви з тим, що час є економічним ресурсом? Обґрунтуйте свої відповіді.

11. Найповніше задоволення особистих потреб суспільства є основним стрижнем кінцевої мети виробництва. Поясніть: а) які потреби суспільства є похідними? б) чи повинні люди задля найповнішого задоволення особистих потреб відмовлятися від виробничих потреб? Чому абсолютно зростають виробничі потреби?

12. Для людини немає нічого кориснішого за воду. Проте гранична корисність золота набагато вища за воду. Як можна пояснити це явище? Чому люди в процесі вибору благ повинні керуватися і таким явищем як корисність додаткової одиниці кожного з благ?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Обмеженість ресурсів означає, що:
 - а) у суспільстві вони є в такій кількості, якої недостатньо для виробництва необхідних товарів і послуг;
 - б) з їх допомогою неможливе одночасне і повне задоволення всіх наявних потреб;
 - в) ресурсів вистачає лише на виробництво предметів споживання.

2. Речовина природи є економічним благом, якщо:
 - а) може бути спожито без процесу виробництва;
 - б) процесу його споживання передують процес переробки, тобто дія людини;
 - в) коли вона не споживається, а знаходиться на зберіганні;
 - г) коли на її видобування потрібно понести витрати.

3. Чи є синонімами поняття “Виробничі ресурси” і “Фактори процесу виробництва”? (так / ні).

4. Економічний закон зростання потреб визначає, що:
 - а) безперервний розвиток потреб є рушійною силою економічного та духовного прогресу людства;
 - б) потреби людини є безмежними;
 - в) поява одних потреб стимулює появу дедалі нових і нових потреб;
 - г) внутрішньо необхідні, суттєві й сталі зв'язки між виробництвом та споживанням, потребами та існуючими можливостями їхнього задоволення;
 - д) усі відповіді правильні.

5. Що із перерахованого можна віднести до чинників виробництва:
 - а) природні ресурси (земля, корисні копалини, водні ресурси);
 - б) фізичні і розумові здібності людини, що витрачаються при виробництві товарів і послуг;
 - в) устаткування, верстати, машини, сировина;

- г) здатність людей приймати раціональні рішення, уміння ризикувати;
- д) способи виробництва товарів і послуг (технологія);
- е) інформаційний фактор;
- ж) екологічний фактор;
- з) усі відповіді правильні.

6. Чи тотожні поняття корисність і користь (так / ні) ?

7. Гранична корисність - це:

- а) здатність блага задовольняти ту або іншу потребу людини;
- б) суб'єктивна оцінка блага індивідумом;
- в) сума корисності рівновеликих частин блага;
- г) найменш інтенсивна потреба, що задовольняється останнім із споживаних екземплярів блага даного роду.

8. Із збільшенням кількості одиниць блага, що є у розпорядженні споживача, загальна корисність цього блага:

- а) зменшується;
- б) зростає;
- в) залишається незмінною;
- г) усі відповіді хибні.

9. Економічні інтереси проявляються як:

- а) форма прояву економічних відносин;
- б) породження і соціальний прояв потреби, її усвідомлення;
- в) вигода, якої досягають у процесі реалізації економічних відносин;
- г) реальний, зумовлений економічними відносинами та принципом економічної вигоди мотив і стимул соціальних дій людей щодо задоволення потреб;
- д) усі відповіді правильні;
- е) свій варіант.

10. Дайте правильне визначення межі виробничих можливостей суспільства:

- а) повне використання ресурсів для виробництва великого обсягу продукції;
- б) максимальна кількість економічних благ, що можуть бути отримані лише в результаті погодження усіх проблем суспільства;
- в) невикористаний потенціал виробничих можливостей, за якого можна збільшити виробництво будь-якого блага;
- г) обсяг продукції, який може виробити суспільство за існуючого рівня технологічного розвитку та наявних чинників виробництва;
- д) усі відповіді правильні.

Література

1. Артьомова Т.І. Інститут міри економічної цінності / Т.І. Артьомова // Економічна теорія. – 2007. – №3. – С. 35-55.
2. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації. / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.
4. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.

6. Клішова О.В. Економічна раціональність: сутність і види / О.В. Клішова. // Економічна теорія. – 2008. – № 3. – С. 40-52.
7. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
8. Меркулова Т.В. Раціональність в економічній моделі людини // Економічна теорія. – 2005. – №1. – С.25-34.
9. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
10. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
11. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 3. Економічні системи суспільства

1. Сутність і основні структурні елементи економічної системи.
2. Типи економічних систем та критерії їх класифікації.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Виробнича функція – _____

Господарський механізм – _____

Економічні відносини – _____

Змішана економічна система – _____

Командна економічна система – _____

Організаційно-економічні відносини – _____

Продуктивні сили – _____

Ринкова економічна система – _____

Система – _____

Спосіб виробництва – _____

Техніко-економічні відносини – _____

Традиційна економічна система – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. У чому полягає відмінність формаційного і цивілізаційного підходів до періодизації суспільного розвитку?

2. Дайте визначення поняття “цивілізація”. Які критерії розвитку цивілізації існують в науці?

3. У чому полягає сутність економічної системи?

4. Які визначення економічної системи існують в економічній науці?

5. Якими критеріями визначається тип економічної системи?

6. Чому потрібно класифікувати економічні системи? До якого типу належить економічна система України з погляду технологічного розвитку? Обґрунтуйте свою думку.

7. Назвіть структурні елементи економічної системи і розкрийте їхній взаємозв'язок.

8. Доведіть, що синтетичним показником розвитку продуктивних сил є рівень продуктивності праці. Чому зростання продуктивності праці є законом розвитку продуктивних сил?

9. У чому сутність та які принципи функціонування ринкової економіки.

10. Розкрийте зміст поняття “командна економіка”.

11. Що собою являє змішана економіка та які об’єктивні передумови її виникнення.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Економічна система включає такі основні елементи:
 - а) правову ланку державного управління;
 - б) економічні відносини;
 - в) основний тип власності на інвестиційні ресурси;
 - г) механізм господарювання;

- д) менталітет та традиції нації;
- е) продуктивні сили.

2. Економічна модель може бути охарактеризована враховуючи:

- а) форми господарювання;
- б) економічну роль держави;
- в) переважаючі форми власності;
- г) місце і роль ринку в економічній системі;
- д) способи здійснення економічної влади;
- е) усі відповіді правильні.

3. Що, на вашу думку, є основною продуктивною силою суспільства:

- а) підприємницькі здібності;
- б) людський ресурс;
- в) новітні технології;
- г) природні ресурси;
- д) немає правильної відповіді.

4. Якщо економічна влада централізована, основним економічним суб'єктом виступає держава, ринок не виконує функцію регулювальника економіки, а в поведінці економічних суб'єктів загальний інтерес домінує над особистим, то це:

- а) ринкова економіка;
- б) змішана економіка;
- в) традиційна економіка;
- г) командна економіка;
- д) усі відповіді хибні.

5. Вкажіть основні структурні елементи продуктивних сил:

- а) сфери суспільного виробництва;
- б) земля та природні ресурси;
- в) підприємства;
- г) засоби виробництва;
- д) людський ресурс;
- е) галузі народного господарства.

6. Продуктивні сили в економічній системі є:

- а) відносинами між людьми з приводу продуктивного використання їхньої сили;
- б) матеріально-речовою основою економічної системи;
- в) суспільною формою прояву результатів праці окремо обраної групи робітників;
- г) одним з елементів, який не вказує на досягнутий рівень науково-технічного прогресу.

7. Які способи виробництва послідовно використовує суспільство у своєму розвитку (за К. Марксом):

- а) первіснообщинний;
- б) рабовласницький;
- в) _____;
- г) капіталістичний;
- д) _____.

8. Якими рисами характеризується змішана економічна система:

- а) орієнтація на посилення соціальної спрямованості розвитку економіки;
- б) зрівняльним розподілом результатів виробництва;
- в) економічні процеси регулюються ринковим механізмом на основі вільної конкуренції;
- г) значний вплив на економіку справляють освячені століттями традиції та звичаї.

9. Вкажіть, яке головне завдання господарського механізму в економічній системі:

- а) економія часу;
- б) зростання кваліфікації робочої сили;
- в) зростання продуктивності праці;
- г) забезпечення динамічної рівноваги в суспільному виробництві;
- д) розвиток науки і техніки.

10. Елементами соціально-економічних відносин є:

- а) споживання та заощадження;
- б) організаційно-економічні відносини;
- в) рівень продуктивності праці;
- г) затрати ручної праці;
- д) відносини власності;
- е) ваш варіант.

Література

1. Галушка З.І. Соціально-економічні чинники стратифікації трансформаційного суспільства / З.І. Галушка. // Економічна теорія. – 2009. – № 3. – С. 50-59.
2. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.
4. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
6. Козловський С.В. Типологія моделей розвитку сучасних економічних систем / С.В. Козловський. // Економічна теорія. – 2009. – № 4. – С. 5-15.
7. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
8. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
9. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
10. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 4. Відносини власності в економічній системі

1. Сутність власності та її роль в економічному житті суспільства.
2. Багатоманітність форм власності в змішаній економіці.
3. Роздержавлення власності як загальноекономічний процес та його

особливості в умовах перехідної економіки постсоціалістичних країн.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Власність – _____

Власність як юридична категорія – _____

Інтелектуальна власність – _____

Об'єкти власності – _____

Ознаки власності – _____

Право володіння – _____

Право користування – _____

Право розпорядження – _____

Приватна власність – _____

Роздержавлення – _____

Суб'єкти власності – _____

Суспільна власність – _____

Трудова власність – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Як в економічній науці відбувається процес еволюції визначення категорії “власність”?

2. Назвіть суб'єкти й об'єкти державної власності.

3. Що таке відносини власності та яка їхня структура?

4. Розкрийте зміст поняття “право власності”?

5. Як практично реалізується суспільна форма власності?

6. Які нинішні форми суспільної власності? Дайте їм коротку характеристику.

7. Поясніть, у чому полягає різниця у трактуванні власності в економічних і юридичних науках.

8. У чому полягають особливості корпоративної форми власності?

9. Розкрийте специфіку інтелектуальної власності.

10. Розкрийте зміст новітніх тенденцій у розвитку відносин власності.

11. Що означає поняття “людина економічна”?

12. Яке місце займає людина в економічній системі?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Власність - це:
 - а) відношення людини до речі;
 - б) сама річ;
 - в) відносини між людьми з приводу привласнення речей;
 - г) категорія, яка характеризує можливість отримання вигоди в майбутньому.

2. Розмежуйте об'єкти і суб'єкти власності:
 - а) земля;
 - б) держава;
 - в) виробничі будівлі і споруди;
 - г) акціонерне товариство;
 - д) технологія;
 - е) Іван Іванович Сидоренко;
 - є) яхта;

- ж) автомобіль;
- з) костюм.

3. Якщо виробництво здійснюється на користь окремого індивідуума, то це:

- а) колективна власність і колективне привласнення;
- б) приватна власність і приватне привласнення;
- в) суспільна власність і суспільне привласнення;
- г) усі відповіді хибні.

4. Закон власності на продукт своєї праці пов'язаний:

- а) з найманою працею;
- б) з особистою працею;
- в) з працею родичів;
- г) усі відповіді правильні.

5. Право власності - це:

- а) право виняткового фізичного контролю над благом;
- б) право використання корисних властивостей блага для себе;
- в) право володіти результатами використаного блага;
- г) право вирішувати, хто і як забезпечуватиме використання блага;
- д) право на відчуження блага;
- е) право на знищення блага;
- є) право на безстроковість володіння благом;
- ж) ваш варіант.

6. Якщо будь-яке майно взяти в оренду, то орендар:

- а) є потенційним власником;
- б) розпоряджається споживчою вартістю майна;
- в) є повним власником;
- г) розпоряджається цінністю даного майна (може продати його або подарувати);
- д) усі відповіді хибні.

7. Розмежуйте позитивні і негативні прояви приватної власності:

- а) майнова диференціація власників;
- б) жорстка залежність добробуту власника від результатів виробничої діяльності;
- в) сприяння розвитку підприємництва;
- г) посилення конкурентної боротьби.

8. Існування державної власності зумовлене:

- а) наявністю капіталомістких і нерентабельних галузей (вугільна промисловість, ж/д і автомобільні дороги і т. ін.);
- б) необхідністю вирішення загальнонаціональних і соціальних завдань, підтримування рівня життя населення;
- в) прагненням збільшити державні доходи;
- г) усі відповіді правильні.

9. Які існують форми власності згідно вертикально-історичного підходу:

- а) рабовласницька;
- б) капіталістична;
- в) приватна;
- г) державна.

10. Вкажіть сучасні форми приватної власності:
- а) комуністична;
 - б) капіталістична;
 - в) сімейна;
 - г) партнерська;
 - д) державна.
 - е) усі відповіді хибні.

Література

1. Бородюк В.М. Форми власності в системі політичних і економічних відносин / В.М. Бородюк, Г.С. Фролова. // Економічна теорія. – 2009. – №4. – С. 24-30.
2. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавира, О.В. Пащенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.
4. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
6. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
7. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
8. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
9. Харічков С.К. Інституціональні основи формування концепції власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу / С.К. Харічков, А.І. Мартієнко. // Економічна теорія. – 2006 – № 2. – С. 65-73.
10. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 5. Форми організації суспільного виробництва

1. Генезис форм господарства.
2. Товар і його властивості.
3. Альтернативні теорії вартості.
4. Закон вартості, його сутність та функції.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Вартість товару – _____

Вартість утрачених можливостей – _____

Гранична корисність – _____

Домашня промисловість – _____

Закон вартості – _____

Корисність товару – _____

Мінова вартість – _____

Натуральне виробництво – _____

Просте товарне виробництво – _____

Рідкість – _____

Розвинена форма товарного виробництва – _____

Споживча вартість – _____

Товар – _____

Товарне виробництво – _____

Товарно-грошові відносини – _____

Ціна – _____

Цінність товару – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Охарактеризуйте основні риси натурального і товарного виробництва.

2. Які умови виникнення товарного виробництва?

3. Як ви розумієте економічну відокремленість товаровиробників?

4. Які загальні риси і відмінності простого й розвинутого товарного виробництва?

5. У чому полягає специфіка поняття “товар-послуга”?

6. Порівняйте теорію трудової вартості з теорією граничної корисності. Обґрунтуйте, чому їх необхідно поєднувати.

7. У чому полягають сутність і функції закону вартості?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Натуральне господарство – це така форма організації економіки, при якій:
- а) продукти праці виробляються для обміну на ринку;
 - б) існує замкнутість виробників;
 - в) продукти виробляються для внутрішньогосподарського вжитку;

- г) зв'язок між виробництвом і вжитком пряма, нічим не опосередкована;
- д) присутня спеціалізація виробників на виробництві якого-небудь продукту;
- е) усі відповіді правильні.

2. Які риси характеризують лише товарне виробництво:

- а) суспільний розподіл праці;
- б) універсалізація праці;
- в) продукти виробництва не для власного вжитку, а для продажу;
- г) економічні зв'язки між виробництвом і споживанням опосередковані грошима;
- д) економічна відособленість виробників і розвиток обміну.

3. Товар – це:

- а) річ, що має споживчу вартість або корисність;
- б) річ, що є продуктом людської праці;
- в) річ, що обмінюється на іншу річ або гроші;
- г) благо, що не є продуктом праці, але корисне людині.

4. Основною метою сучасного товарного виробництва є:

- а) підвищення оплати праці менеджерів;
- б) отримання прибутку;
- в) перемога в конкурентній боротьбі;
- г) задоволення громадських потреб.

5. Розмежуйте визначення вартості відповідно між теоріями трудової вартості та теорією граничної корисності:

- а) оцінює вартість товарів залежно від затрат суспільно необхідної праці на їхнє виробництво;
- б) визначає вартість товарів за витратами на їхнє виробництво;
- в) оцінює вартість товарів залежно від максимальних затрат праці на їхнє виробництво;
- г) визначає вартість товарів за співвідношенням попиту і пропозиції на них у процесі обміну;
- д) визначає вартість товарів ступенем корисності останньої одиниці товару для споживача.

6. Які функції виконує закон вартості у ринковій системі:

- а) стимулює розвиток продуктивних сил суспільства;
- б) обумовлює економічну і соціальну диференціацію товаровиробників;
- в) регулює необхідну кількість виробництва суспільного продукту, яка необхідна для задоволення потреб усіх споживачів;
- г) стихійно регулює суспільне виробництво;
- д) усі відповіді правильні.

7. Які, на вашу думку, властивості мають характеризувати продукт, щоб він став товаром:

- а) споживча вартість;
- б) виробництво для внутрішнього споживання;
- в) рідкість;
- г) вартість;
- д) продукт власної праці.

8. Мінова вартість товару – це:

- а) вартість товару в грошах;

- б) кількість конкретної праці, що знаходиться в цьому товарі;
- в) здатність товару обмінюватися на інші товари;
- г) усі відповіді правильні.

9. Що можна віднести до ознаки товару-послуги:

- а) процес виробництва послуги збігається з моментом її споживання в часі й просторі ;
- б) перед процесом виготовлення товарів потрібно отримати послуги інших учасників суспільного відтворення;
- в) товар, який був одержаний через знайомство;
- г) перед процесом виготовлення товарів потрібно надати послуги іншим учасникам суспільного відтворення;
- д) усі відповіді правильні.

10. Які є форми товарного виробництва:

- а) просте та розвинуте;
- б) просте та велике;
- в) велике та мале;
- г) просте та натуральне.

Задачі

1. Як зміниться мінова вартість товарів при обміні 18 столів = 50 стільців, якщо:

- а) вартість столів зростає в 2 рази;
- б) вартість стільців зменшиться в 2 рази;
- в) вартість столів зменшиться в 2 рази, а вартість стільців зростає в 2 рази;
- г) вартість столів зростає в 2 рази, а вартість стільців зменшиться в 2 рази.

Що таке мінова вартість? Що таке вартість товару? Поясніть зв'язок між вартістю і міною вартістю.

2. За 6 годин робітник робить 6 виробів. Як зміниться величина вартості одного виробу і усіх виробів, якщо:

- а) продуктивність праці зростає в 2 рази;
- б) продуктивність праці зростає в 1,5 рази.

3. Є три виробники, що забезпечують потребу суспільства в товарі X

Виробники	Індивідуальний робочий час t , що витрачається на виробництво 1 од. товару X (год.)	Кількість вироблених товарів X (од.) Q
A	3	200
B	4	150
C	5	180

Розрахуйте величину вартості товару X (чи суспільно-необхідний час, що витрачається на виробництво товару X), який виробляється у суспільстві.

Література

1. Воронін О.О. Визначення виду функціональної залежності між ефективністю виробництва і його чинниками. / О.О. Воронін. // Економічна теорія. – 2007. – №3. – С. 21-34.

2. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.

3. Горняк О.В. Інституційні підходи до аналізу міжфірмової та внутріфірмової кооперації / О.В. Горняк, Л.Х. Доленко. // Економічна теорія. – 2007. – №1. – С. 47-64.
4. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавира, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.
5. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
6. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
7. Євтушевський В.А. Корпоративні структури – головний організаційний та фінансово-економічний ресурс інноваційної моделі економічного зростання / В.А. Євтушевський. // Економічна теорія. – 2009. – №1. – С. 114-118.
8. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
9. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
10. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
11. Сугоняко О.А. Проблема субстанції вартості / О.А. Сугоняко. // Економічна теорія. – 2009. – №2. – С. 23-35.
12. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 6. Сутність і еволюція грошей

1. Походження, суть і функції грошей.
2. Грошовий обіг і його закони.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Акредитив – _____

Банкнота – _____

Біметалізм – _____

Вексель – _____

Гроші – _____

Грошова реформа – _____

Грошовий обіг – _____

Деномінаційна грошова реформа – _____

Загальна форма вартості – _____

Закони грошового обігу – _____

_____ :
1) за умов нерозвинутості кредитних відносин і виконання грошми лише функції засобу обігу зміст закону грошового обігу полягає

2) за умов розвитку кредитних відносин і виконання грошми ще й функції засобу платежу зміст закону грошового обігу полягає

Засіб обігу – _____

Конфіскаційна грошова реформа – _____

Кредитна картка – _____

Кредитні гроші – _____

Металеві гроші – _____

Міра вартості – _____

Монета – _____

Монометалізм – _____

Неповноцінні гроші – _____

Паперові гроші – _____

Повноцінні гроші – _____

Проста, одинична, чи випадкова, форма вартості – _____

Формальна грошова реформа – _____

Чек – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Охарактеризуйте основні концепції виникнення грошей.

2. У чому полягає сутність грошей?

3. Розкрийте співвідношення основних функцій грошей.

4. Які особливості паперових і кредитних грошей?

5. Чим пояснюється відмова від товарних грошей на користь кредитно-паперових?

6. Що таке ліквідність грошей?

7. У чому полягають негативні наслідки бартеру?

8. Що таке грошова маса та які її показники?

9. Що слід розуміти під грошовою системою та які її елементи?

10. Сформулюйте закони обігу грошей.

11. Напишіть формулу рівноваги грошової і товарної маси І. Фішера.

12. Які причини інфляції?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Розмежуйте суб'єктивні і об'єктивні підходи до визначення суті грошей:
- а) гроші – результат домовленості між людьми;
 - б) товар особливого роду, що став загальним еквівалентом в результаті тривалого історичного розвитку обміну;
 - в) винахід людства;
 - г) соціальна умовність, засіб обміну всіх інших благ;
 - д) те, що використовується як гроші.
2. Які з перерахованих благ володіють абсолютною ліквідністю:
- а) акції;
 - б) нерухомість;
 - в) облігації;
 - г) гроші;
 - д) товари першої необхідності.
3. Яку функцію виконують кредитні гроші:
- а) засіб обігу;
 - б) засіб платежу;
 - в) засіб накопичення;
 - г) усі відповіді хибні.
4. Обіг золота існує в умовах:
- а) золотодевізного стандарту;
 - б) золотозлиткового стандарту;
 - в) золотомонетного стандарту;
 - г) усі відповіді правильні.

5. Якщо номінальна вартість грошей не зміниться, а ціни на товари і послуги зростуть в 2 рази та заробітна плата буде піднята в 3 рази, то купівельна спроможність грошей:

- а) зросте в 2 рази;
- б) зменшиться в 2 рази;
- в) зменшиться в 4 рази;
- г) не зміниться;
- д) зросте в 6 разів;
- е) зросте в 1,5 разу.

6. Монометалізм - це:

- а) вид грошової реформи;
- б) вид грошової системи, при якій роль грошей законодавчо закріплена за золотом і сріблом;
- в) грошова система, при якій один метал служить загальним еквівалентом і основою грошового обігу;
- г) грошова система, в якій не регламентується ваговий вміст металу національної валюти.

7. Виберіть функції грошей, які виділяє класична економічна теорія:

- а) гроші служать для виміру вартості і накопичення скарбів;
- б) гроші є засобом обігу і засобом платежу;
- в) гроші виступають як світові гроші;
- г) гроші є засобом виміру вартості, засобом обміну і засобом накопичення.

8. Впорядкуйте дані об'єкти за зростанням їхньої ліквідності:

- а) продукти харчування;
- б) товари тривалого користування;
- в) золоті прикраси;
- г) готівка.

9. В ринковій економіці під інфляцією розуміють:

- а) емісію грошей;
- б) зростання швидкості обігу грошей;
- в) зменшення купівельної спроможності грошової одиниці;
- г) зменшення обсягів виробництва.

Задачі

1. Сума цін товарів, що є в обігу, складає 300 тис. гр. од.; сума цін товарів, проданих у кредит, – 200 тис. од.; сума цін товарів, термін сплати по яких настав, – 10 тис. гр. од., а платежі, що взаємопогашаються, – 15 тис. гр. од. Одна грошова одиниця здійснює в середньому 25 обертів у рік. Визначити кількість грошей, необхідних для обігу. Охарактеризуйте стан економіки, якщо в обіг буде випущено 15 тис. гр. од..

2. Металева і паперова готівка складає 215 од.

Вклади на рахунках ощадних кас – 800 од.

Чеківі вклади – 1615 од.

Дрібні термінові вклади – 2382 од.

Великі термінові вклади – 620 од.

Визначте грошові агрегати M_1 , M_2 , M_3 .

Література

1. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії: Навчальний посібник / М.О. Ажнюк, О.С. Передрій. – К.: Знання, 2008. – 368 с.
2. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
5. Кремінь В. Фінансова криза – етап ствердження фінансової цивілізації / В. Кремінь, В. Ільїн // Вища освіта України. – 2009. – № 3. – С. 14-20.
6. Курс економічної теорії: Навчальний посібник / [С.І. Архієреєв, С.Г. Вініцька, В.М. Двінських та ін.]. – Х.: Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, 2008. – 331 с.
7. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
8. Носов О.Ю. Грошові системи: становлення та розвиток: монографія / О.Ю. Носов. – Л.: Видавництво Львівської комерційної академії, 2008. – 552 с.
9. Пасюк І.М. Грошовий обіг на Волині з найдавніших часів до нашого часу: монографія / І.М. Пасюк. – Луцьк: Твердиня, 2008. – 140 с.
10. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
11. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
12. Серіков А.В. Сутність грошей: нетрадиційний погляд / А.В. Серіков, Г.В. Криворучко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 9. – С. 184-189.
13. Скринник З.Е. Гроші у життєвому світі сучасної української людини / З.Е. Скринник // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип.1. – С. 241-249.

Тема 7. Ринок і механізм його функціонування

1. Сутність ринку, його риси та структура.
2. Ринковий механізм та його основні елементи.
3. Особливості становлення ринкових відносин в Україні.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Досконала (чиста) конкуренція – _____

Відкритий ринок – _____

Конкуренція – _____

Монополія – _____

Монополія часткова – _____

Недосконала конкуренція – _____

Олігополія – _____

Попит – _____

Пропозиція – _____

Пропозиція чинників виробництва – _____

Ринковий механізм – _____

Ринок – _____

Ринок виробничих ресурсів – _____

Ринок капіталів – _____

Рівноважна ціна – _____

Цінова еластичність попиту – _____

Цінова еластичність пропозиції – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Який із секторів економіки (ринковий чи бюджетний) кращий? Аргументуйте свою позицію.

2. Хто і як визначає пропорції між бюджетним і ринковим секторами економіки?

3. Дайте “класичне” і “маркетингове” визначення ринку. Що між ними спільного і відмінного?

4. За яких умов виникає ринок?

5. Що таке економічна свобода? В яких формах вона проявляється?

6. За допомогою графіка рівноваги попиту і пропозиції поясніть: 1) сутність рівноважної ціни; 2) ринкову рівновагу; 3) ринковий механізм.

7. Поясніть терміни: еластичний попит, нееластичний попит, одинична еластичність попиту, абсолютно еластичний попит, абсолютно нееластичний попит.

8. Чому пропозиція такого чинника, як земля є абсолютно нееластичним? Відповідь обґрунтуйте.

9. Поясніть, яким чином чинник часу впливає на обсяги та еластичність пропозиції продовольства для населення?

10. Поясніть, чому і яким чином ринкова система забезпечує координуючі і організаційні механізми, що виключають хаос у ринковій економіці.

11. Дайте характеристику структури ринку за різними критеріями.

12. Назвіть функції ринку і розкрийте їхній зміст.

13. Назвіть переваги ринкової економіки, її недоліки і шляхи подолання недоліків ринку.

14. Виробництво яких благ притаманне ринковому сектору економіки (звичайних чи суспільних) і чому?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Розмежуйте суб'єкти і об'єкти ринкових відносин:

- а) підприємець Іваненко;
- б) акціонер Петров;
- в) апельсини;
- г) слюсар Сидоренко;
- д) верстат по металу;
- е) домогосподарка Князевич;
- ж) банк "Київ";
- з) гроші;
- і) трудові навички.

2. Вирішуючи питання що, як і для кого виробляти, ринок:

- а) завжди функціонує як гнучка, саморегульована система (так / ні);
- б) орієнтований на виробництво соціально-необхідних товарів (так / ні);
- в) часто не може успішно функціонувати без втручання держави (так / ні);
- г) гарантує всім учасникам рівні права на працю і дохід (так / ні);
- д) сприяє задоволенню потреб усіх учасників (так / ні);
- е) орієнтований на задоволення запитів тих, хто може оплатити товари або послуги (так / ні);
- ж) сприяє впровадженню досягнень НТП (так / ні).

3. Конкуренція - це:

- а) боротьба виробників за отримання найвищого прибутку;
- б) боротьба споживачів за право купувати товари за нижчими цінами;
- в) економічне змагання за досягнення найкращих результатів на будь-якому рівні;
- г) рушійна сила ринку;
- д) система норм і правил, що визначають поведінку функціонуючих економічних суб'єктів;
- е) усі відповіді хибні.

4. Конкуренція сприяє:

- а) виробництву необхідних суспільству товарів, ефективному використанню ресурсів (так / ні);
- б) покращенню екологічної ситуації в країні (так / ні);
- в) створенню умов для зниження витрат виробництва (так / ні);

г) появи в суспільстві багатих і бідних, оскільки передбачає рівні права для виробників і споживачів і виключає переслідування чиїх-небудь егоїстичних інтересів (так / ні).

5. Поняття досконалої конкуренції передбачає, що:

а) у галузі діє велика кількість виробників товарів, що випускають неоднорідну продукцію;

б) товари, що випускаються великою кількістю фірм, стандартизовані;

в) є лише один покупець даної продукції;

г) відсутні вхідні бар'єри на ринок;

д) інформація продавців і покупців про ринок істотно обмежена;

е) вірні відповіді б) і г).

6. Поширення недобросовісної інформації про товари конкурента, це елемент:

а) вільної (досконалої) конкуренції;

б) недосконалої конкуренції;

в) недобросовісної конкуренції;

г) нецінової конкуренції.

7. Олігополія передбачає, що:

а) її учасники не враховують поведінку своїх конкурентів і діють як при досконалій конкуренції;

б) її учасники вступають в змову один з одним;

в) її учасники намагаються передбачати поведінку конкурентів, але виступають в рамках деякого економічного співтовариства;

г) її учасники можуть використовувати всі вище перераховані моделі поведінки.

8. Продаж однакової продукції різним покупцям за різними цінами це:

а) науково-технічне суперництво;

б) цінова дискримінація;

в) нецінова дискримінація;

г) усі відповіді правильні.

9. Характерною рисою монополії на відміну від конкурентної фірми є:

а) прагнення максимізувати прибуток;

б) прагнення збільшувати кількість вироблюваної продукції і підвищувати на неї ціну;

в) прагнення знижувати обсяг продукції, що виробляється і підвищувати на неї ціну;

г) прагнення до якнайповнішого задоволення потреб покупців у даному виді продукції.

10. Прикладом природної монополії може служити:

а) "Форд";

б) "Укрзалізниця";

в) метрополітен м. Києва;

г) фірма "Адідас";

д) вірні відповіді б) і в);

е) усі відповіді хибні.

11. Монополія - це ринкова структура, де:

- а) існують практично непереборні вхідні бар'єри в галузь;
- б) діє лише один покупець;
- в) існує невелике число виробників, що конкурують між собою;
- г) є лише одна велика фірма-виробник;
- д) відсутній контроль над цінами продукції;
- е) усі відповіді правильні.

12. Економічний попит на товар означає:

- а) бажання споживача придбати даний товар;
- б) форму вираження потреб;
- в) придбання якого-небудь блага, що прирівнюється до "жертви", яку доводиться робити для його придбання;
- г) суб'єктивне бажання споживача, підкріплене об'єктивними можливостями (грошовими коштами) покупця.

13. Що означають наступні ситуації:

- а) зростання ціни на хлібобулочні вироби не викликає зниження попиту на них (так / ні);
- б) із зростанням цін на автомобілі, попит на них постійно збільшується (так / ні);
- в) поява на ринку принципово нового телевізора спочатку не викликає попиту на нього навіть при зниженні ціни (так / ні).

14. Визначте в кожному конкретному прикладі коли відбувається зміна в попиті, а коли - зміна величини попиту:

- а) зростання доходів споживачів призводить до збільшення купівлі виробів із натурального хутра;
- б) ціна на яблука різко піднялася, і як результат – знизився попит на них;
- в) підвищення ціни на вершкове масло викликало збільшення споживання рослинної олії;
- г) введення платного навчання у вузі скоротило число студентів даного вузу;
- д) товар вийшов з моди, в результаті скоротився попит на нього;
- е) вдала реклама на товар сприяла збільшенню чисельності покупців даного товару на ринку;
- ж) турбота про здоров'я призвела до скорочення споживання горілки.

15. Закон пропозиції за інших сталих умов встановлює:

- а) зворотний зв'язок між ціною і кількістю пропонованого товару;
- б) прямий зв'язок між кількістю і ціною пропонованого товару;

16. Чи викликають зрушення кривої пропозиції наступні ситуації:

- а) зниження ціни на пшеницю викликало зменшення обсягу її продажів (так / ні);
- б) у зв'язку з хорошим урожаєм кавунів, число їх продавців на ринку збільшилося удвічі (так / ні);
- в) зниження цін на мінеральні добрива збільшують пропозиція рису (так / ні);
- г) зростання податку на продаж спиртних напоїв скоротило їх пропозицію (так / ні);

17. Ринок товару знаходиться в рівноважному стані, якщо:

- а) обсяг попиту на товар дорівнює обсягу пропозиції цього товару;
- б) на ринку не існує ні надлишку, ні нестачі товару;
- в) при даній ціні наміри покупців купити дану кількість товару збігаються з

намірами продавців продати ту ж кількість товару;

г) всі попередні відповіді вірні.

18. Якщо зріс попит на даний товар, а пропозиція його залишилася незмінною, то це призведе:

а) до підвищення рівноважної ціни і зменшення обсягу продажів;

б) до підвищення рівноважної ціни і збільшення обсягу продажів;

в) до зменшення рівноважної ціни і зниження обсягу продажів;

г) до зменшення рівноважної ціни і збільшення обсягу продажів;

д) змін не станеться.

19. Якщо при зниженні ціни даного товару, різко зростає його купівля, то попит на цей товар:

а) еластичний за ціною;

б) нееластичний за ціною;

в) еластичний за доходом;

г) мова йде про перехресну еластичність.

20. Якщо два товари взаємозамінні, наприклад чай і кава, то зростання ціни на каву призведе до:

а) падіння попиту на чай;

б) зростання попиту на чай;

в) збільшення обсягу попиту на ці товари;

г) зниження величини попиту на ці товари;

д) змін не станеться.

21. Якщо ціна на товар збільшилася на 1 % і це призвело до скорочення попиту на цей товар на 1 %, то цей попит:

а) жорсткий (нееластичний);

б) абсолютно еластичний;

в) одиничної еластичності.

22. Якщо пропозиція товару представлена вертикальною лінією, то це пропозиція:

а) абсолютно еластична;

б) абсолютно нееластична;

в) відповісти неможливо.

Задачі

1. У таблиці наведені дані про обсяги індивідуального попиту на м'ясо споживачів А, В і С. Побудуйте графіки індивідуального і ринкового попиту на цей товар.

P(грн./кг)	Q _d А (кг/міс.)	Q _d В (кг/міс.)	Q _d С (кг/міс.)
0	6	6	5
1	5	4	4
2	4	3	2
3	3	2	1
4	0	0	0

2. Функція попиту $Q_d = 40 - 7p$, функція пропозиції $Q_s = -6 + 16p$.

- а) визначте рівноважну ціну (P_e) і рівноважний обсяг продажів (Q_e);
- б) як зміниться попит і пропозиція, якщо рівноважна ціна стане 4 од.?
- в) яка ситуація утвориться на ринку, якщо рівноважна ціна знизиться до 1 од.?

Література

1. Артџомова Т.І. Еволюція ринкових механізмів ціноутворення / Т.І. Артџомова // Економічна теорія. – 2004. – №1. – С. 43-55.
2. Базилюк А.В. Особливості ринкового ціноутворення в Україні в контексті реформування економічних відносин та майнових прав власників / А.В. Базилюк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №4. – С. 3-13.
3. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
4. Горняк О.В. Розвиток теоретичних підходів до аналізу взаємозв'язків ринкових структур, конкуренції та концентрації / О.В. Горняк, В.В. Філіпович // Економічна теорія. – 2009 – №1. – С. 67-80.
5. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації. / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.
6. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
7. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
8. Конкуренція і конкурентоспроможність / В.Романенко // Вісник НАН України. – 2007. – №8. – С. 14-17.
9. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
10. Малахова Н. Теорія і практика маржинального ціноутворення в Україні (на прикладі метрополітену) / Н. Малахова // Економіка України. – 2009. – №12. – С. 14-21.
11. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
12. Пустовойт О.В. Ринок: економічна сутність, типова і видова різноманітність / О.В. Пустовойт. // Економічна теорія. – 2008. – №4. – С. 44-55.
13. Ринкові засади господарства: Посібник для студентів економічних спеціальностей / За ред. Г.А. Орехівського. – К.: НАУ, 2005. – С. 26-50.
14. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
15. Шнипко О.С. Конкуренція як специфічна форма конфлікту і співіснування суб'єктів ринку / О.С. Шнипко // Економіка і прогнозування. – 2005. – №1. – С. 33-44.

Тема 8. Ринкова інфраструктура

1. Поняття ринкової інфраструктури та її основні елементи.
2. Біржі та їх місце в ринковій економіці.
3. Банки та їх діяльність.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Акція – _____

Банк – _____

Банківський прибуток – _____

Дивіденд – _____

Інфраструктура ринку – _____

Коносамент – _____

Норма (рівень) відсотка – _____

Норма банківського прибутку – _____

Облігація – _____

Опціон – _____

Ринок праці – _____

Товарна біржа – _____

Фіктивний капітал – _____

Франчайзинг – _____

Цінні папери – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Дайте визначення поняття “ринкова інфраструктура” і розкрийте значення її для безперебійного функціонування ринку.

2. Поясніть, чому банк виконує посередницькі функції. Назвіть ці функції.

3. Коли з’явився перший центральний банк і в якій країні? Чи має наявність центрального банку принципове значення для функціонування фінансово-кредитної сфери? Обґрунтуйте свою відповідь.

4. Обґрунтуйте особливості формування прибутку комерційного банку.

5. Напишіть формулу курсу акції. Поясніть, які чинники впливають на ринкову ціну акції.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Операція, що укладається на біржі на умовах постачання товару наступного дня за ціною, яка обумовлена в контракті, це:

- а) форвард;
- б) ф'ючерс;
- в) опціон;
- г) спот;
- д) хеджування;
- е) усі відповіді хибні.

2. Назвіть основні елементи ринкової інфраструктури:

- а) банки;
- б) ярмарки;
- в) товари і послуги;
- г) біржі праці;
- д) правоохоронні органи;
- е) аукціони;
- ж) аудиторські фірми.

3. Інфраструктура ринку – це:

- а) комплекс інститутів, служб, підприємств, організацій, які забезпечують нормальний режим безперебійного функціонування ринку;
- б) сукупність підприємств, які в своїй сукупності створюють структуру ринку;
- в) сукупність галузей, що займаються транспортуванням вироблених товарів до кінцевих споживачів;
- г) сукупність посередників, які надають товари споживачам вчасно.

4. Назвіть, що відбувається на первинному ринку цінних паперів та хто може виступати на ньому емітентом:

а) здійснюється розміщення щойно випущених цінних паперів;	1) державні органи влади різних рівнів;
б) забезпечується перепродаж раніше випущених цінних паперів через фондову біржу і позабіржовий оборот;	2) підприємства та організації;
в) здійснюються операції з широким асортиментом товарів, а також з валютою;	3) іноземні юридичні особи;
г) здійснюється на регулярній основі купівля-продаж іноземної валюти за ринковими цінами.	4) домогосподарства.

5. Яке визначення акції є правильним:

- а) акція – це цінний папір, що гарантує першочергове відшкодування збитків його власнику при банкрутстві підприємства;
- б) акція – цінний папір, що засвідчує внесення його власником певної суми грошей у акціонерний капітал підприємства та дає його власнику право отримувати дивіденд;
- в) акція – цінний папір, що засвідчує внесення його власником певної суми грошей і гарантує її повернення через певний строк з виплатою фіксованого доходу.
- г) акція – цінний папір, що надає його власнику право брати участь у загальних зборах акціонерів і впливати на управлінські рішення.

6. Який вид угоди, на вашу думку, потрібно використати для фіксування ціни товару та курсу валюти в момент укладання угоди:

- а) хедж;
- б) ф'ючерсна угода;
- в) форвардна угода;
- г) онкольна угода;
- д) усі відповіді правильні.

7. Назвіть форму організації реалізації товарів та послуг, що ґрунтується на проведенні публічних торгів, де право купити має той, хто пропонує найвищу ціну:

- а) опціон;
- б) аукціон;
- в) хедж;
- г) ф'ючерс;
- д) усі відповіді правильні.

8. Як правильно визначається курс акцій:

- а) $\text{Курс акцій} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Авансований капітал}} \cdot 100;$
- б) $\text{Курс акцій} = \frac{\text{Дивіденд}}{\text{Позичковий відсоток}} \cdot 100;$
- в) $\text{Курс акцій} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Дивіденд}} \cdot 100;$
- г) $\text{Курс акцій} = \frac{\text{Позичковий відсоток}}{\text{Дивіденд}} \cdot 100.$

9. Облігація – це:

а) письмове боргове зобов'язання за встановленою законом формою, яке видається позичальником кредиторю, що надає останньому право вимагати від боржника повернення зазначеної у борговому документі суми в певний строк;

б) цінний папір, що випускається разом з привілейованою акцією і дає її власникові право на додаткові пільги у визначений час;

в) документ, що засвідчує передачу грошей у борг на певний строк з правом отримання щорічного фіксованого доходу та зобов'язання про повернення суми боргу у визначений строк;

г) майновий купон, що видається в процесі приватизації державного майна для придбання акцій підприємств, які підлягають приватизації;

д) усі відповіді правильні.

10. Брокер – це:

а) торговий посередник, який забезпечує укладання угод за бажанням клієнтів та за їхній рахунок;

б) спекулянт, що розраховує на підвищення цін, скуповуючи угоди, товари та інші цінності;

в) хеджер, що розраховує на зниження цін, скуповуючи товари, угоди та інші цінності;

г) біржовий посередник, котрий купує і продає тільки для себе й за свій рахунок.

Задачі

1. 1 листопада на фондовій біржі укладена угода з продажу 20 тис. акцій за ціною 100 євро. за акцію на строк до 30 листопада. За цей місяць курс акції підвищився до 120 євро. Хто і яку суму виграв (продавець або покупець) в ситуації, що створилася? Як називається контрагент, що грає на підвищенні курсу акції? Що станеться, якщо за листопад курс акції знизиться до 90 євро?

2. Використовуючи дані, що наведені у таблиці, побудуйте графік ринкової пропозиції.

Споживач	Ціна (P), грн.	Величина попиту (Q), шт.
А	2	12
Б	5	10
В	7	8

Література

1. Гальчинський А.С. Трансринкові трансформації / А.С. Гальчинський. // Економічна теорія. – 2007. – №1. – С. 3-12.

2. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.

3. Даниленко А.І. Грошово-кредитний ринок України: кризові уроки та короткострокові перспективи / А.І. Даниленко, Н.М. Шелудько // Економіка і прогнозування. – 2010. – №1. – С. 9-19.

4. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.

5. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика,

П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.

6. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.

7. Нечипорук Л.В. Інверсійний тип формування страхового ринку / Л.В. Нечипорук // Економічна теорія. – 2008. – №4. – С. 31 - 43.

8. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.

9. Ринкові засади господарства: Посібник для студентів економічних спеціальностей / За ред. Г.А. Орехівського. – К.: НАУ, 2005. – С. 26-50.

10. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.

11. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

ЗАВДАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ТЕСТУВАННЯ, КОЛОКВІУМ ПІД ЧАС АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ СТУДЕНТАМИ (І МОДУЛЬ)

Теоретичні питання

1. Дайте визначення предмета економічної теорії та охарактеризуйте еволюцію його трактування.
2. Які проблеми не здатний розв'язати ринковий механізм?

Тести

1. Економіка ефективна, якщо в ній :

- а) високий рівень виробництва товарів і послуг;
- б) високий рівень споживання товарів і послуг;
- в) розвиваються нові технології виробництва;
- г) максимально використовуються всі ресурси.

2. Що не належить до економічних благ:

- а) безкоштовне навчання в університеті;
- б) будинок, отриманий у спадок;
- в) можливість відпочинку у міському парку;
- г) можливість відпочинку на річці за містом.

3. Закон попиту стверджує:

- а) перевищення пропозиції над попитом спричинить зниження ціни;
- б) якщо доходи споживачів ростуть, вони купують більше товарів;
- в) крива попиту має зазвичай позитивний нахил;
- г) коли ціна товару знижується, обсяг планових покупок росте.

4. Якщо пропозиція і попит зростають, то швидше за все:

- а) ціна товару підвищиться;
- б) збільшиться кількість товару на ринку;
- в) ціна товару не зміниться;
- г) добробут суспільства виросте.

5. Який із продуктів не може вироблятися в умовах олігополії:

- а) нафта;
- б) банани;
- в) пшениця
- г) кава.

Завдання на відповідність

- 1.
- А. обґрунтування необхідності державного регулювання економіки;
- Б. розвиток торгівлі, стимулювання експорту та обмеження імпорту;
- В. підтримка стабільного розвитку методами регулювання грошового обігу.
1. теорія монетаризму;
2. кейнсіанська теорія;
3. класична політекономія;
4. меркантилізм.
- 2.
- А. співвідношення між обсягом виробництва товарів і послуг та ресурсами, необхідними для їх виробництва;
- Б. чинники, що використовуються у процесі виробництва;
- В. витрати, пов'язані з вибором одного з варіантів використання наявних ресурсів.
1. виробничі ресурси;
2. спеціалізація;
3. економічна ефективність;
4. альтернативні витрати.
- 3.
- А. техніка та способи виробництва товарів та послуг;
- Б. розподіл трудового процесу на окремі операції, які виконують окремі робітники;
- В. зростання реального обсягу виробництва.
1. розподіл праці;
2. економічне зростання;
3. трудова мотивація;
4. технологія.
- 4.
- А. блага, для отримання яких потрібні витрати ресурсів, часу, праці;
- Б. товари та послуги, які не можна вилучати зі споживання окремих людей;
- В. економічні блага, процес споживання яких збігається з процесом їх створення.
1. неекономічні блага;
2. економічні блага;
3. послуги;
4. суспільні блага.
- 5.
- А. сума обсягів індивідуального попиту кожного покупця при різних цінах;
- Б. залежність між обсягом попиту та ринковою ціною продукції;
- В. зміна положення кривої попиту під впливом будь-яких факторів, крім ціни.
1. закон попиту;
2. ринковий попит;
3. зміна попиту;
4. функція попиту.

**Розташуйте певні дії (поняття, формули, характеристики) у правильній ,
на вашу думку, послідовності**

1. Установіть послідовність дій та процесів:

- а) зменшення рівня інвестицій в економіці;
- б) зростання ставки відсотка комерційних банків;
- в) зменшення обсягів кредитування;
- г) зростання облікової ставки Національного Банку.

Відповідь: 1 ___; 2 ___; 3 ___; 4 ___.

2. Установіть послідовність появи економічних напрямів:

- а) марксизм;
- б) класична політекономія;
- в) кейнсіанство;
- г) меркантилізм.

Відповідь: 1 ___; 2 ___; 3 ___; 4 ___.

3. Установіть послідовність дій та процесів:

- а) збільшення ВВП країни;
- б) зростання продуктивності праці;
- в) впровадження нових технологій у виробництві;
- г) зростання обсягів виробництва продукції.

Відповідь: 1 ___; 2 ___; 3 ___; 4 ___.

4. Установіть послідовність розвитку форм вартості:

- а) грошово-паперова форма вартості;
- б) товарна форма вартості;
- в) електронно-розрахункова форма вартості;
- г) грошово-металева форма вартості.

Відповідь: 1 ___; 2 ___; 3 ___; 4 ___.

Задачі

Задача 1. Формула попиту має вигляд : $Q_d = 36 - 5P$, формула пропозиції $Q_s = 17P - 8$. Знайти рівноважну ціну й рівноважний обсяг продажів. Як зміниться попит і пропозиція, якщо ціна встановиться на рівні 4 грн. Що відбудеться з обсягом попиту й пропозиції, якщо ціна встановиться на рівні 1 грн.?

Задача 2.

Залежно від того, у якому середовищі діє фірма, формується особливий механізм ціноутворення. Впишіть ланки, яких не вистачає:

Ринкова структура	Кількість і розмір фірм	Характер продукції	Умови виходу на ринок
Досконала конкуренція		Однорідний	Абсолютно вільний
Монополія	Одна фірма	Унікальний	Вхід блокований
Монополістична конкуренція	Багато дрібних фірм		Деякі обмеження
Олігополія	Декілька крупних фірм	Однорідний або диференційований	

Задача 3. Визначте грошові агрегати M_1 , M_2 , M_3 на підставі даних таблиці:

Елементи грошової системи	Млрд. грн.
Готівка	1022
Кошти розрахункових, поточних та інших рахунків	871
Депозити до запитання	247
Термінові (строкові) вклади в центральному банку	320
Депозитні сертифікати й облігації державних позик	80

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА (II МОДУЛЬ)

Тема 9. Підприємництво і підприємство (фірма) в ринковій економіці

1. Підприємництво: сутність, умови розвитку та функції.
2. Підприємство (фірма) – первинна ланка ринкової економіки.
3. Кругообіг та оборот капіталу (фондів) як процес індивідуального відтворення.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Амортизація основного капіталу – _____

Асоціація – _____

Вартість робочої сили – _____

Капітал – _____

Консорціум – _____

Корпорація – _____

Кругообіг капіталу – _____

Моральний знос основного капіталу – _____

Оборот капіталу – _____

Основний капітал – _____

Партнерство (товариство) – _____

Первісне нагромадження капіталу – _____

Підприємництво – _____

Підприємство – _____

Торговий капітал – _____

Фізичний знос основного капіталу – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Дайте загальну характеристику підприємництва та розкрийте спільне і відмінне у поняттях “підприємництво” і “бізнес”.

2. Які причини зумовили еволюцію теорій підприємництва? Розкрийте головні пункти цих еволюційних змін.

3. Дайте порівняльну характеристику класичної та інноваційної моделей підприємництва.

4. Чим (якими чинниками) визначаються організаційні форми підприємництва?

5. Які типи об'єднань підприємств ви знаєте? Чим визначається доцільність використання кожного із них?

6. Як виявляють ступінь залежності підприємств, що входять у корпоративний капітал?

7. Що таке концентрація виробництва? Якими показниками вимірюють її рівень?

8. Який критерій лежить в основі поділу підприємств на малі, середні та великі? Для чого потрібна така класифікація?

9. Назвіть переваги та недоліки малого підприємництва.

10. Які переваги та недоліки (обмеження) властиві великому підприємству?

11. Яке місце в системі підприємництва займають середні підприємства? Чому?

12. Як і чому співіснують великі, середні та малі підприємства?

13. Що таке венчурне підприємництво, які функції воно виконує, на яких засадах функціонує?

14. Що особливого ви вбачаєте в лізинговій формі підприємництва?

15. Що таке франчайзинг? На яких засадах він створюється? Назвіть його переваги та обмеження.

16. Розкрийте основні умови, які необхідні для функціонування капіталу підприємства, його кругообігу і обороту, тобто відтворення.

17. Що є джерелом економічного прибутку в короткостроковому періоді?

18. З яких складових складаються час обороту індивідуального капіталу? Проаналізуйте їх особливості.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Виберіть правильне трактування поняття:

- а) підприємництво – конкретний вид економічної діяльності;
- б) підприємництво – сукупність певних видів економічної діяльності, в межах якої шляхом комбінації ресурсів підприємець домагається максимізації доходу;
- в) підприємництво – самостійна, ініціативна господарська діяльність громадян, спрямована на отримання прибутку (доходу) і здійснюється від свого імені на власний ризик та під особисту майнову відповідальність чи юридичної особи – підприємства (організації);
- г) підприємництво – діяльність щодо надання вільного капіталу суб'єктам, які його потребують, з благочинною метою;
- д) підприємництво – певний стиль і тип господарської поведінки, особливий вид діяльності, що особливо характерний для державних установ.

2. Якою формулою виражається перша стадія руху капіталу (вписати необхідне):

- а) $\Gamma - T(\text{_____})$;
- б) $\text{___} - \Gamma(P_c + Z_b)$;
- в) $\Gamma \dots V \dots \text{___}$;
- г) $\text{___} - \Gamma'$;
- д) $T(P_c + Z_b) - \text{___}$.

3. Оборот капіталу підприємства – це:

- а) час, протягом якого капітал знаходиться у підприємства;
- б) період, який необхідний на проходження капіталом сфери обігу;
- в) час, який потрібен на компенсацію підприємцем раніше авансованого капіталу;
- г) безперервний рух капіталу у сфері виробництва;

д) послідовне проходження капіталом стадій сфери виробництва і сфери обігу та повернення його до своєї початкової форми – грошової.

4. Розмежуйте внутрішні і зовнішні джерела формування засобів підприємницького капіталу:

- а) продаж активів;
- б) амортизаційний фонд;
- в) кредит;
- г) прибуток фірми;
- д) випуск акцій;
- е) випуск облігацій.

5. Які права мають акціонери:

- а) вкладення капіталу у фірму;
- б) голосування;
- в) отримання дивідендів;
- г) ознайомлення з документацією компанії;
- д) усі перераховані права разом.

6. Що означає поняття “основний капітал”:

- а) частина капіталу, яка бере участь у виробництві товару протягом одного виробничого циклу;
- б) засоби праці та праця людей, які обслуговують процес виробництва;
- в) капітал, що був залучений у виробничу сферу, за мінусом відрахувань на його амортизацію;
- г) сукупність засобів виробництва, які використовуються у процесі виробництва;
- д) та частина капіталу підприємства, яка повністю і багаторазово бере участь у виробництві товару, переносить свою вартість на новий продукт частинами (по мірі зношення).

7. Підприємство – це:

- а) об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових або комерційних інтересів;
- б) об'єднання, створене з метою працевлаштування власної родини;
- в) суб'єкт соціально-економічних відносин, який несе повну відповідальність перед суспільством;
- г) первинна ланка суспільного поділу праці і водночас основна ланка народногосподарського комплексу, яка є товаровиробником і забезпечує процес відтворення на основі самостійності та самокупності;
- д) економічний суб'єкт, що базується на об'єднанні майна різних власників.

8. Під капіталом підприємства у ринковій економіці розуміють:

- а) засоби виробництва, які є власністю підприємства;
- б) грошові засоби підприємства;
- в) засоби виробництва, інше майно та цінності, які обслуговують процес відтворення авансованого ресурсу;
- г) сировина, матеріали, машини, паливо тощо, що є на балансі підприємства.

9. Кругообіг капіталу підприємства – це:

- а) постійний рух капіталу від одного підприємця до іншого;
- б) послідовне проходження капіталу трьох стадій;
- в) безперервний рух капіталу від кредитора до позичальника;

г) це безперервний рух капіталу, який у своєму русі проходить сферу виробництва й обігу та повертається до своєї грошової форми.

10. Кооператив – це:

а) об'єднання громадян з метою спільного виробництва та збуту продукції, закупівлі та споживання товарів і послуг, будівництва, споживання житла тощо;

б) організаційна форма об'єднання великих промислових фірм із банківськими структурами, в якій кожний член-учасник самостійно вирішує власні завдання, але не нехтує при цьому інтересами групи;

в) об'єднання багатьох промислових, фінансових, торговельних підприємств, які формально зберігають свою самостійність, але фактично підпорядковані фінансовому контролю та керівництву головної фірми, котра несе відповідальність за господарську діяльність об'єднаних підприємств у межах пакетів акцій кожного з них;

г) форма об'єднання, яка передбачає втрату юридичної та економічної самостійності як у виробництві, так і в реалізації.

Задачі

1. Статутний капітал компанії – 250 тис. грн. Розрахунковий прибуток, що підлягає розподілу між акціонерами, складає 29 тис. грн. Випущено 4 тис. акцій. Ставка банківського відсотка – 12 %. Визначте:

а) яка номінальна вартість акції;

б) який очікуваний розмір дивіденду;

в) який курс акції;

г) яка величина прибутку засновників при продажі 85 % акцій?

2. Вартість основних виробничих фондів – 100 тис. грн. Чисельність працівників – 600 чоловік. Обсяг чистої продукції – 1200 тис. грн.

Визначте:

а) рівень продуктивності праці;

б) фондоддачі (Φ_v);

в) фондомісткості (Φ_m).

3. Оборотний капітал складає 400 тис. дол., у тому числі фонд заробітної плати – 100 тис. дол. Капітал, витрачений на купівлю сировини, матеріалів, палива, обертається за рік 10 разів, а засоби на заробітну плату – 16 разів. Знайти вартість основного капіталу, якщо відомо, що його знос відбувається за 10 років, а тривалість обігу усього капіталу в цілому складає півроку.

Література

1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.

2. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавири, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.

3. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.

4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.

5. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.

6. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.

7. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.

8. Шевчук О.Б. Інформаційний капітал: його сутність і види / О.Б. Шевчук // Економічна теорія. – 2005. – №32. – С. 41-48.
9. Шинкарук Л.В. Інституційні засади капіталоутворення в Україні / Л.В. Шинкарук. // Економічна теорія. – 2007. – №3. – С. 72-80.
10. Шовкун І.А. Інтелектуальний ресурс економічного розвитку / І.А. Шовкун. // Економічна теорія. – 2007. – №2. – С. 14-33.
11. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.
12. Яременко О.Л. Інститути й економічна свобода господарювальних суб'єктів / О.Л. Яременко, О.М. Панкратова. // Економічна теорія. – 2007. – №3. – С. 56-71.

Тема 10. Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин

1. Економічна сутність домогосподарств та їхні функції.
2. Доходи домогосподарств.
3. Витрати на споживання та заощадження домогосподарств.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Бюджет сім'ї – _____

Власність сім'ї – _____

Гранична корисність доходу – _____

Домогосподарство – _____

Ефект доходу – _____

Ефект заміщення – _____

Заощадження – _____

Індивідуальна власність – _____

Максимізація граничної корисності – _____

Самозайнятість – _____

Сім'я – _____

Сімейне підприємство – _____

Сімейний бюджет – _____

Сімейний дохід – _____

Споживання домогосподарства – _____

Споживчий надлишок – _____

Сукупний дохід домогосподарства – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Доведіть на конкретних прикладах, що домогосподарства є суб'єктами ринкових відносин.

2. Чи можуть домогосподарства бути товаровиробниками? Обґрунтуйте відповідь.

3. Визначте різницю між поняттями “домогосподарство” і “сім'я”. Поясніть, чому ці поняття не тотожні.

4. Які функції виконують домогосподарства в економічному розвитку країни? Обґрунтуйте їх значення та особливості.

5. Які причини обумовлюють диференціацію доходів населення? Обґрунтуйте відповідь. Який рівень диференціації доходів домогосподарств в Україні?

6. Назвіть джерела формування доходів та напрями їх витрат домогосподарствами.

7. Яким чином ви можете обґрунтувати наявність споживчого надлишку?

8. Поясніть зміст граничної корисності доходу.

9. Яка, на ваш погляд, функція домогосподарства є провідною в ринковій економіці?

10. Обґрунтуйте основні чинники, які спонукають домогосподарства частину доходу заощаджувати.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Домогосподарство – це:
 - а) особа або група осіб, які ведуть спільне господарство та об'єднані метою забезпечення себе всім необхідним для життя;
 - б) особа або група осіб, які ведуть домашнє господарство з метою скорочення вільного часу (хобі);
 - в) сукупність осіб, що пов'язані родинними зв'язками та спільним бюджетом;
 - г) спосіб поєднання засобів виробництва в домашніх умовах.

2. Домогосподарство виконує такі функції:
 - а) основного постачальника ресурсів;
 - б) емісія грошових ресурсів;
 - в) емітента акцій;
 - г) основний гравець на біржі.
 - д) усі відповіді правильні.

3. Домогосподарства можуть здійснювати заощадження за рахунок:
 - а) сукупного доходу;
 - б) доходу від заробітної плати;
 - в) винагород;
 - г) дивідендів від акцій;
 - д) усі відповіді хибні.

4. Що може виступати джерелом доходів домогосподарств:
 - а) заробітна плата;
 - б) доходи від індивідуальної трудової діяльності;
 - в) трансферти;
 - г) відсоток на вкладені в банк кошти;
 - д) дивіденди;
 - е) дохід від раніше списаних активів;
 - є) сальдо торгового балансу;
 - ж) дохід від підприємницької діяльності;
 - з) податки;
 - і) іноземні інвестиції.

5. В умовах ринкової економіки розподіл доходів між домогосподарствами є:
 - а) функціональним;
 - б) пропорційним;
 - в) особистим;
 - г) обґрунтованим;
 - д) державним.

6. Що ви розумієте під граничною корисністю доходу – це:
 - а) середня гранична корисність усіх товарів придбаних за рік;
 - б) середня гранична корисність усіх товарів проданих за рік;
 - в) корисність, яку одержує як покупець, так і продавець;
 - г) гранична корисність останньої гривні, витраченої на певний товар.

7. З якою метою формуються заощадження домогосподарствами:

- а) для колекціонування грошей;
- б) для покращення фінансової забезпеченості домогосподарства;
- в) для придбання цінних паперів;
- г) для створення резерву на "чорний день".

8. Особистий розподіл доходів – це:

- а) це розподіл доходів між окремими фізичними особами, сім'ями або домогосподарствами;
- б) спосіб, за допомогою якого сукупний дохід суспільства розподіляється відповідно до функцій, які виконують суб'єкти розподілу;
- в) економічний механізм надходження грошей, що формується особистими результатами діяльності господарських суб'єктів;
- г) спосіб, за допомогою якого сукупний дохід домогосподарства розподіляється на власний розсуд.

9. Оберіть правильні визначення для таких понять:

- 1. гранична корисність;
 - 2. крива байдужості;
 - 3. крива "дохід-споживання".
- а) метод опису переваг споживача сукупністю його кривих байдужості.
 - б) крива, що сполучає всі точки рівноваги на графіку кривих байдужості споживача в міру зміни його доходу.
 - в) величина приросту сукупної корисності в результаті споживання додаткової одиниці певного товару.
 - г) величина, на яку зростає споживання при збільшенні наявного доходу на 1 грн.
 - д) величина приросту доходів фірми в результаті використання однієї додаткової одиниці відповідного змінного чинника виробництва.

10. Заощадження – це:

- а) та частина сукупного доходу, що не сплачується у вигляді податку та не витрачається на купівлю товарів особистого споживання;
- б) витрати на придбання товарів тривалого користування;
- в) витрати на придбання товарів короткострокового користування;
- г) частина доходу, що витрачається на оплату за навчання дітей;
- д) витрати на придбання цінних паперів.

Задачі

1. Дохід домогосподарства дорівнює 5 од., а на поточне споживання в цьому випадку використовується 4 од. При доході в 8 од. величина споживання складає 6 од. Розрахуйте величину граничної схильності до споживання і граничну схильність до збереження для даного випадку.

Література

- 1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
- 2. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавири, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.

3. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
5. Жулавський А.Ю. Домогосподарство в системі еколого-економічних відносин / А.Ю. Жулавський, О.О. Каленська // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2009. – №2. – С. 59-63.
6. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
7. Можайкина Н.В. Домохозяйства в воспроизводстве человеческого капитала / Н.В. Можайкина // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія економічні науки. – 2006. – №1. – С. 44-47.
8. Петренко Я.В. Чинники ощадної активності домогосподарств у довгостроковому періоді / Я.В. Петренко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №12. – С. 45-52.
9. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
10. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
11. Скібіна С.О. Динаміка, тенденції й системність формування доходів домашніх господарств в умовах трансформації економіки в Україні / С.О. Скібіна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №11. – С. 190-199.
12. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 11. Витрати виробництва і прибуток

1. Витрати виробництва, їх суть та види.
2. Собівартість продукції, її структура та види.
3. Прибуток підприємства, його суть, функції та види.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Бухгалтерський прибуток – _____

Валові витрати – _____

Витрати обігу – _____

Внутрішні (неявні) витрати – _____

Граничні витрати виробництва – _____

Економічний прибуток – _____

Економічні витрати – _____

Закон спадної віддачі – _____

Змінні витрати – _____

Зовнішні (явні) витрати – _____

Маса прибутку – _____

Норма прибутку – _____

Нормальний прибуток – _____

Постійні витрати – _____

Середні витрати – _____

Трансакційні витрати – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Що таке витрати виробництва? Які існують види витрат?

2. З'ясуйте взаємозв'язок економічних витрат виробництва і собівартості.

3. Що лежить в основі поділу витрат виробництва на постійні і змінні, внутрішні і зовнішні?

4. Що таке граничні витрати? Дайте їх обґрунтування.

5. У чому полягає сутність прибутку?

6. Проаналізуйте основні форми прибутку.

7. Як визначається норма прибутку? Яку економічну роль відіграє прибуток?

8. Охарактеризуйте сутність закону спадної віддачі ресурсів.

9. Розкрийте сутність та значення прискореної амортизації. Обґрунтуйте її вплив на величину прибутку.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Точка беззбиткової графічно відповідає точці перетину кривих:
 - а) середніх витрат і ціни;
 - б) валових витрат і валового доходу;
 - в) середніх витрат і валових витрат;
 - г) граничних витрат і середніх витрат.

2. Поняття змінних і постійних витрат має місце лише:
 - а) у короткостроковому періоді;
 - б) у довгостроковому періоді;
 - в) для фірми-монополіста;
 - г) для ринку досконалої конкуренції;
 - д) усі відповіді хибні.

3. Чи вірне твердження, що витрати виробництва – це:
 - а) витрати на виробництво і реалізацію продукції;
 - б) постійні і змінні витрати;
 - в) витрати на виробництво і рекламу;
 - г) а), б), в)

4. Постійні витрати – це:
 - а) витрати на зарплату управлінському персоналу, охорону, відсоток за кредит, амортизацію устаткування;
 - б) витрати на зарплату робітників, охорону, вартість сировини і устаткування;
 - в) витрати на оплату праці працівників, амортизацію устаткування, рентні платежі;
 - г) витрати на сировину, електроенергію, ренту, відсоток за кредит.

5. Змінні витрати – це:
 - а) витрати, що мають місце незалежно від зміни обсягу виробництва;
 - б) витрати, що змінюються залежно від зміни обсягу виробництва;
 - в) явні і неявні витрати;
 - г) альтернативні витрати виробництва.

6. Чинники, що викликають збільшення змінних витрат фірми в короткостроковому періоді:
 - а) збільшення відсоткових ставок за банківські кредити;
 - б) збільшення місцевих податків;
 - в) збільшення цін на сировину;
 - г) збільшення орендної плати за устаткування фірми.

7. Середній дохід – це дохід:
 - а) який отримують в результаті зміни продажів на одиницю продукції;
 - б) який отримують в разі продажу всієї виробленої продукції;
 - в) який отримують від реалізації одиниці продукції;
 - г) який є результатом ділення валового доходу на обсяг реалізованої продукції.

8. Коли ціна одного із чинників виробництва зростає, фірма, швидше за все, в короткостроковому періоді повинна:
 - а) використовувати більшу кількість цього чинника;
 - б) використовувати меншу кількість цього чинника;

- в) використовувати таку ж кількість цього чинника;
 г) замінити його іншим чинником виробництва.
9. Яке з наступних тверджень є правильним:
 а) бухгалтерський прибуток - неявні витрати = економічний прибуток;
 б) економічний прибуток - бухгалтерський прибуток = явні витрати;
 в) економічний прибуток - неявні витрати = бухгалтерський прибуток;
 г) явні витрати + неявні витрати = бухгалтерські витрати.
10. Неявні витрати – це:
 а) витрати бухгалтерські;
 б) економічні витрати;
 в) витрати втрачених можливостей;
 г) альтернативні витрати використання ресурсів, що є власністю фірми.
11. Бухгалтерські витрати - це:
 а) явні витрати;
 б) витрати в грошовій формі на виробництво продукції;
 в) витрати в грошовій формі на виробництво і реалізацію продукції;
 г) вартість ресурсів за ціною їх придбання;
 д) усі відповіді хибні.
12. Економічні витрати – це:
 а) витрати на виробництво продукції при найбільш вигідному використанні ресурсів;
 б) витрати при найбільш ефективному способі виробництва даного продукту;
 в) витрати при найбільш вигідному зі всіх можливих способів використання втрачених ресурсів.

Задачі

1. Залежність загальних витрат підприємства (ТС) від обсягу виробництва (Q) представлена даними таблиці.

Q	0	10	20	30	40	50
ТС	0	75	95	140	200	280

Визначте, при якому обсязі виробництва підприємство припинить виробництво товару в довгостроковому періоді?

2. Загальні витрати виробництва 20 одиниць продукції дорівнює 100 дол., а 21-ої одиниці продукції – 106 дол. Визначити граничні витрати 21-ої одиниці продукції.

3. Заповніть таблицю, використовуючи наведені дані про витрати фірми.

Q	ТС	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC
100		300				11	
200							7
300					6		

4. Монополіст виробляє такий обсяг продукції, при якому $MR = 180$ дол., $MC = 100$ дол., $ATC = 200$ дол. Щоб отримати максимум прибутку, він повинен:

- а) підвищити ціну і обсяг продажів;

- б) підвищити ціну і зменшити обсяг продажів;
- в) підвищити ціну і зберегти колишній обсяг випуску;
- г) понизити ціну і збільшити обсяг випуску.

5. Розрахуйте середні постійні, середні змінні витрати і середні загальні витрати на виробництво продукції фірми використовуючи такі дані (за рік) та визначте обсяг прибутку, що отримується нею, якщо ціна одиниці продукції – 500 грн.:

витрати на сировину і матеріали – 150 тис. грн.;
 витрати на освітлення – 10 тис. грн.;
 транспортні витрати – 20 тис. грн.;
 витрати на оплату управлінського персоналу – 70 тис. грн.;
 витрати на оплату праці виробничих робітників – 200 тис. грн.;
 вартість устаткування – 3 млн. грн. (термін служби – 10 років, метод амортизації – прямопропорційний);
 оренда приміщення – 10 тис. грн.;
 обсяг випуску – 2,5 млн. шт. в рік.

6. Фірма-монополіст на ринку встановлює ціну 10 умовних гр. од. при продажі 1 умовної одиниці продукції. При кожному зниженні ціни на 2 умовні одиниці, реалізація продукції збільшиться на 1 умовну одиницю (при ціні 8 умовних гр. од. продані 2 умовних одиниці продукції. При ціні 6 умовних гр. од. продані 3 умовних одиниці продукції і т. д.) При якому обсязі продаж і при якій ціні дохід фірми буде найбільшим?

Література

1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
2. Данько М.С. Теоретико-методологічний аспект визначення трансакційних витрат / М.С. Данько // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С. 36-46.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавира, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.
4. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
6. Зінченко Я.В. Інтерації та інтераційні витрати у процесі внутрішньофірмової взаємодії / Я.В. Зінченко // Економічна теорія. – 2009, №4. – С. 40-43.
7. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
8. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
9. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
10. Турило А.М. Теоретико-методологічні підходи до визначення прибутку підприємства як фінансової категорії / А.М. Турило, О.А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №3. – С. 109-112.
11. Філінков О.М. Про співвідношення змісту категорій “витрати виробництва”, “затрати” і “собівартість” / О.М. Філінков // Економічна теорія. – 2005. – №4. – С. 12-17.
12. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по

економическим спеціальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 12. Основи підприємництва в агропромисловому комплексі

1. Особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі.
2. Рентні відносини.
3. Агропромислова інтеграція та її форми.
4. Агробізнес і механізм його функціонування.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Абсолютна земельна рента – _____

Агропромислова інтеграція – _____

Агропромисловий комплекс (АПК) – _____

Диференціальна земельна рента – _____

Земельна рента – _____

Земельний кадастр – _____

Земельні відносини – _____

Землеволодіння – _____

Землекористування – _____

Земля в сільському господарстві – _____

Нееластична пропозиція ресурсів землі – _____

Оренда землі – _____

Ціна землі – _____

Якісна неоднорідність землі – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Розкрийте зміст аграрних відносин і покажіть їхню специфіку.

2. У чому полягає проблема власності на землю і як вона вирішується в Україні?

3. Які ви знаєте види сільськогосподарських підприємств?

4. Що таке земельна рента? Які її форми ви знаєте?

5. Розкрийте сутність диференціальної земельної ренти і покажіть причини її виникнення.

6. У чому полягає сутність монопольної ренти та причини її виникнення?

7. Що таке ціна землі? Прокоментуйте фактори, що впливають на зростання цін на землю.

8. Що таке агропромисловий комплекс і яка його структура?

9. Чому необхідна державна підтримка сільськогосподарського виробництва?

10. Які головні напрями державного регулювання АПК?

11. Яка мета земельної реформи в Україні?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. В чому відмінність землі як чинника виробництва від інших чинників виробництва:

- а) обмеженість пропозиції;
- б) вільно відтворюється;
- в) кількість є величиною сталою, фіксованою, не підлягає збільшенню;
- г) є продуктом людської праці.

2. Який вид ренти пов'язаний з відмінністю в природній якості землі:

- а) абсолютна рента;

- б) диференціальна рента I;
- в) диференціальна рента II;
- г) диференціальна рента I і II;
- д) всі види ренти.

3. Яка причина виникнення диференціальної ренти:

- а) монополія приватної власності на землю;
- б) наявність різних за родючістю і місцем розташування земель;
- в) обмеженість земель;
- г) монополія на землю як об'єкт господарювання;
- д) усі відповіді правильні.

4. Яка причина існування абсолютної земельної ренти:

- а) монополія приватної власності на землю;
- б) монополія на землю як об'єкт господарювання;
- в) наявність різних за якістю земель;
- г) обмеженість земель;
- д) нееластичність пропозиції землі.

5. Хто привласнює диференціальну ренту I:

- а) власник землі;
- б) орендар;
- в) держава;
- г) місцеві органи влади.

6. Які є види земельної ренти? Якщо є й інші крім наведених, назвіть їх:

- а) диференціальна (I та II);
- б) абсолютна;
- в) _____;
- г) монопольна.

7. Якщо крива попиту на землю зміститься вправо, що станеться з величиною економічної ренти:

- а) збільшиться;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться;
- г) даних для відповіді недостатньо.

8. На чому ґрунтується ціна землі:

- а) на вартості;
- б) на цінності;
- в) на споживчій вартості;
- г) на величині ренти;
- д) на всіх перерахованих.

9. Ціноутворення на продукцію сільського господарства формується на основі:

- а) собівартості продукції (бухгалтерські витрати);
- б) економічних витрат;
- в) індивідуальних економічних витрат, що утворилися від діяльності на відносно кращих землях;
- г) індивідуальних економічних витрат, що утворилися від діяльності на відносно гірших землях.

10. Від яких чинників залежить ціна землі:

- а) розміру ренти;
- б) ставки позичкового відсотка;
- в) попиту на землю;
- г) пропозиції землі;
- д) всіх перерахованих чинників.

Задачі

1. Фермер-орендатор отримує 20 % прибутку на 50 тис. дол. вкладеного в землю капіталу. Величина додаткового продукту, що отримується після реалізації продукції, складає 30 тис. дол. Визначте величину ренти, яку отримує власник землі.

2. У двох господарствах під зернові зайнято по 1 тис. га, різних за родючістю. Урожайність відповідно склала 30 і 40 ц. з 1 га. Якщо ціна за 1 ц. зерна встановлена на рівні індивідуальної вартості першого господарства і дорівнює 500 грн., яка буде диференціальна рента в обох господарствах? Індивідуальна вартість 1ц у другому господарстві – 300 грн.

3. У земельну ділянку вкладений капітал 100 тис. дол., термін окупності витрат – 20 років. Рента з цієї ділянки складає 25 тис. дол. Якщо норма позичкового відсотка встановлена в розмірах 5 % річних, визначте величину орендної плати.

Література

1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.

2. Гудзинський О.Д. Економічна теорія та реалізація її положень у механізмах розвитку АПК / О.Д. Гудзинський, Г.Г. Кірейцев, В.К. Савчук // Економічна теорія. – 2005. – №2. – С. 80-95.

3. Діброва А.Д. Сучасне трактування сутності державного регулювання аграрного сектора економіки / А.Д. Діброва // Економічна теорія. – 2007. – №1. – С. 76-85.

4. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиця, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.

5. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.

6. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.

7. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.

8. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.

Тема 13. Відтворення і економічне зростання на макрорівні

1. Відтворення та економічне зростання.

2. Нагромадження як матеріальна основа розширеного відтворення та його джерела.

3. Система ринкових макропоказників.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – _____

Валовий національний продукт (ВНП) – _____

Відтворення – _____

Гранична схильність до споживання – _____

Економічне зростання – _____

Заощадження – _____

Інвестиції – _____

Інвестування – _____

Моделі економічного зростання – _____

Нагромадження капіталу – _____

Національне багатство – _____

Національне заощадження – _____

Національний дохід (НД) – _____

Норма нагромадження – _____

Норма національного чистого заощадження – _____

Просте суспільне відтворення – _____

Розширене суспільне відтворення – _____

Сукупний суспільний продукт (ССП) – _____

Тіньова економіка – _____

Функція заощадження – _____

Функція споживання – _____

Чистий внутрішній продукт (ЧВП) – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. У чому полягає сутність економічного відтворення?

2. Дайте характеристику основних форм суспільного відтворення.

3. Назвіть особливості відтворення національного продукту.

4. Чому в економіці існує проміжний продукт? Назвіть підприємства, які спеціалізуються на виробництві проміжного продукту.

5. Дайте характеристику основних показників, що визначають результати суспільного відтворення.

6. Проаналізуйте основні методологічні принципи системи національних рахунків.

7. У чому сутність національного багатства?

8. Назвіть основні елементи національного багатства.

9. Поясніть роль національного багатства в економічному відтворенні. Як ви вважаєте чи є різниця між національним багатством і економічним потенціалом суспільства?

10. У чому сутність економічного зростання?

11. Дайте характеристику основних типів економічного зростання.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Валовий внутрішній продукт (ВВП) відрізняється від валового національного продукту (ВНП) тим, що:

а) ВНП більше від ВВП на величину сальдо між доходами, отриманими резидентами даної країни за кордоном, і доходами, отриманими іноземними резидентами на території даної країни;

б) ВНП включає лише кінцеві товари і послуги, вироблені і реалізовані національними резидентами, розташованими на території даної країни;

в) ВВП – це сума всіх вироблених товарів і послуг на відміну від ВНП, що є сумою всіх реалізованих товарів і послуг;

г) ВНП більше від ВВП на величину сальдо між доходами, отриманими юридичними і фізичними особами даної країни за кордоном.

2. Суспільний продукт в номінальному значенні вимірюється в:

а) світових цінах;

б) експортних цінах;

в) ринкових поточних цінах;

г) базових (незмінних цінах).

3. Дефлятор ВНП розраховується як відношення:

а) реального ВНП до номінального ВНП;

б) номінального ВВП до номінального ВНП;

в) номінального ВВП до реального ВВП;

г) номінального ВНП до реального ВНП.

4. Для визначення величини національного доходу необхідно:

а) відняти від величини ВНП суму непрямих податків;

б) зменшити величину ВВП на суму зносу використаних основних фондів;

в) відняти від величини ВВП суму амортизаційних відрахувань за даний період, суму непрямих податків і обсяг державних субсидій;

г) додати до ВВП суму державних соціальних трансфертних платежів.

5. Економічне зростання являє собою:
- а) процес кількісного збільшення та якісного вдосконалення результатів і чинників виробництва на макрорівні;
 - б) збільшення обсягів використання ресурсів на виробництві;
 - в) розширення виробництва та збільшення значення показника сукупна пропозиція;
 - г) звужене відтворення суспільного виробництва.
 - д) усі відповіді правильні.
6. Оберіть правильні визначення для інтенсивного та змішаного типів економічного зростання:
- а) кількісне збільшення основних чинників виробництва;
 - б) розширення виробництва на основі якісного поліпшення всіх його чинників;
 - в) економічне зростання за рахунок якісного поліпшення всіх його чинників та їх кількісного зростання;
 - г) зростання суспільного продукту з року в рік.
7. Що є рушійною силою економічного прогресу – це:
- а) взаємодія потреб та інтересів економічних суб'єктів;
 - б) політичні сили;
 - в) форми власності на засоби виробництва;
 - г) обмеженість виробничих ресурсів;
 - д) норма відсотка.
8. Згідно кейнсіанської теорії основним джерелом економічного зростання є:
- а) інвестиції;
 - б) споживчі витрати;
 - в) зростання заробітної плати;
 - г) заощадження населення.
9. Які є методи обчислення ВВП:
- а) виробничий та торговий;
 - б) метод обчислення за витратами;
 - в) виробничий та методи обчислення за доходами і витратами;
 - г) теоретичний та практичний.
10. Кінцевий продукт – це:
- а) це товари та послуги, куплені для споживання, а не з метою подальшої обробки, переробки чи продажу;
 - б) остання партія або одиниця окремого товару чи послуги, що купується;
 - в) виробництво максимально можливого обсягу продукції;
 - г) продукт, що реалізується підприємством перед його закриттям.

Задачі

1. Відомі наступні дані про надходження грошових коштів до бюджетів різних суб'єктів національної економіки та їх витрати:
- Домогосподарства: заробітна плата – 1600, трансфертні платежі – 300, прями податки – 200, витрати на споживання – 1200;
- Фірми: амортизація – 400, нерозподілений прибуток – 100, прями податки – 200;
- Держава: державні закупівлі – 600.
- Визначте:
- а) заощадження домогосподарств;
 - б) національний дохід країни;

- в) обсяг чистих інвестицій фірм;
- г) валовий національний продукт.

2. Обсяг рівноваги реального національного доходу в країні з відкритою економікою склав 6000 од. При цьому населення сплачувало прибутковий податок у розмірі 500 од. і отримувало 200 од. з державного бюджету у формі трансфертних платежів. Величина чистих інвестицій дорівнювала 1200 од., заощадження держави досягали обсягу 100 од., а чистий експорт складав 90 од.

Який обсяг споживчих витрат домогосподарств дозволив забезпечити рівновагу кругообігу в економіці?

Література

1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
2. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пащенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с
3. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
5. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
6. Меркулова Т.В. Економічне зростання і нерівність: інституційний аспект і емпіричний аналіз. / Т.В. Меркулова // Економічна теорія. – 2009. – №1. – С. 81-90.
7. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
8. Радіонова І.Ф. Загальна макроекономічна нерівновага: зміст теорії та можливості застосування / І.Ф. Радіонова // Економічна теорія. – 2007. – №2. – С. 81-93.
9. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
10. Шинкарук Л.В. Макроекономіка. Підручник. Тема 10. Інституційні сектори у структурі системи національних рахунків / Л.В. Шинкарук. // Економічна теорія. – 2009. – №1. – С. 102-113.
11. Шумська С.С. Національне багатство: методологічні підходи та оцінки по Україні / С.С. Шумська // Економічна теорія. – 2006. – №4. – С. 62-76.
12. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 14. Циклічність – загальна закономірність ринкової економіки

1. Циклічність руху ринкової економіки.
2. Безробіття і зайнятість населення.
3. Інфляція: сутність, причини та соціально-економічні наслідки.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Безробітні – _____

Галопуюча інфляція –

Гіперінфляція –

Депресія –

Економічна криза –

Економічний цикл (хвиля) –

Економічно активне населення –

Ефективна зайнятість –

Зайнятість –

Людський капітал –

Неповна зайнятість –

Повзуча інфляція –

Повна зайнятість – _____

Рецесія – _____

Рівень безробіття – _____

Структурне безробіття – _____

Форми зайнятості – _____

Фрикційне безробіття – _____

Циклічне безробіття – _____

Циклічність розвитку економіки – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Які ви знаєте теорії циклічного розвитку економіки?

2. Назвіть причини циклічних коливань економіки.

3. Дайте характеристику класичного ділового циклу.

4. Зобразіть графічно і поясніть причини й зміст модифікації сучасного економічного циклу.

5. Дайте визначення і характеристику таких фаз економічного циклу: криза, депресія, поживлення, піднесення, рецесія.

6. Що таке тренд?

7. Назвіть основні важелі державного антициклічного регулювання економіки.

8. У чому полягає суперечлива природа зайнятості?

9. Проаналізуйте особливості руху різних форм зайнятості.

10. Чим зумовлюється закономірний характер безробіття?

11. Охарактеризуйте види безробіття.

12. За допомогою яких методів держава регулює рівень зайнятості?

13. Які причини інфляції?

14. У чому суть інфляції? Назвіть її основні типи.

15. Перелічіть основні шляхи подолання інфляції.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Циклічний характер розвитку економіки проявляється:
 - а) у коливаннях економічної кон'юнктури, що мають періодичний характер;
 - б) у періодичних спадах ділової активності;
 - в) у періодичних підйомах ділової активності;
 - г) усі відповіді хибні.

2. До екзогенних (зовнішніх) причин циклічного розвитку не відносяться:
 - а) природно-кліматичні явища;
 - б) коливання інвестиційного попиту;

- в) політичні явища і процеси;
г) усі відповіді правильні.
3. Антициклічне регулювання економіки направлене:
а) на скорочення кризового падіння виробництва;
б) на прискорення економічного зростання;
в) на стабілізацію економічного розвитку;
г) усі відповіді правильні.
4. В період економічних спадів сукупний попит в національному господарстві:
а) збільшується;
б) зменшується;
в) залишається без змін;
г) може і збільшуватися, і зменшуватися.
5. Циклічний характер економічного розвитку притаманний:
а) ринковій економіці;
б) традиційній економіці;
в) командно-адміністративній економіці;
г) усі відповіді хибні.
6. Ефективна зайнятість – це:
а) повна зайнятість працездатного населення країни;
б) продуктивна зайнятість економічно активного населення країни;
в) результат ефективного розподілу трудових ресурсів, тобто такого, що задовольняє потреби суспільного виробництва за кількістю та якістю робочої сили і забезпечує найбільший його обсяг;
г) повну зайнятість, що базується на використанні новітніх досягнень науки і техніки.
7. Виберіть показники, що характеризують часткову зайнятість:
а) робота лише в одного підприємця;
б) значно скорочена тривалість роботи на конкретному об'єкті;
в) наявність терміну закінчення трудового договору;
г) усі відповіді хибні.
8. Інфляція проявляється:
а) у зростанні загального рівня цін і зростанні реальних доходів населення;
б) у зростанні загального рівня цін і падінні реальних доходів населення;
в) у зростанні реальних і номінальних доходів населення;
г) лише у зростанні загального рівня цін без зміни реальних доходів.
9. В умовах інфляції найбільші втрати несуть:
а) домогосподарства;
б) підприємці;
в) особи, що одержують фіксовані доходи;
г) особи, що одержують доходи від позик у кредитній системі.
10. Купівельна спроможність грошей в умовах інфляції:
а) знижується;
б) підвищується;
в) не змінюється;
г) може і підвищуватися, і знижуватися.

Задачі

1. Відомо, що чисельність зайнятих в країні в січні склала 180 млн. людей, а число безробітних дорівнювало 20 млн.. Впродовж року в середньому за один місяць 1 % зайнятих з тих або інших причин залишали роботу, а 20 % людей з числа безробітних влаштувалися на роботу. Визначте:

- а) якої величини досягло значення природного рівня безробіття в країні?
- б) який був рівень кон'юнктурного безробіття в січні?
- в) який став рівень кон'юнктурного безробіття через три наступні місяці?

2. Відомо, що природний рівень безробіття в країні дорівнює 5 %, а її фактичний рівень склав у поточному році 8,5 %. Розрахуйте потенційний ВВП, якщо при коефіцієнті Оукена, що дорівнює 3, фактичне виробництво реального ВВП досягло в цьому році 1480 одиниць.

Література

1. Борейко В.І. Інновації як основа економічного зростання / В.І. Борейко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №9. – С. 42-48.
2. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
3. Генералова Ю.В. Економічне зростання в умовах переходу до постіндустріального суспільства / Ю.В. Генералова // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №11. – С. 14-21.
4. Довбняк Т.Ф. Циклічність української економіки в 2000 - 2008 роках / Т.Ф. Довбняк // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1. – С. 65-72.
5. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с
6. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
7. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
8. Корнійчук Л. Економічне зростання і сталий розвиток / Л. Корнійчук // Економіка України. – 2008. – №3. – С. 84-91.
9. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
10. Меркулова Т.В. Економічне зростання і нерівність: інституційний аспект і емпіричний аналіз / Т.В. Меркулова // Економічна теорія. – 2009. – №1. – С. 81-90.
11. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
12. Радіонова І. Економічне зростання з участю людського капіталу / І. Радіонова // Економіка України. – 2009. – №1. – С. 19-30.
13. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
14. Сунцова О.О. Фінанси та економічне зростання: теоретичні аспекти / О.О. Сунцова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №6. – С. 49-55.
15. Унковська Т.Є. Концепція рівноваги економічної системи: методологічні парадокси / Т.Є. Унковська // Економічна теорія. – 2005. – №1. – С. 81-94.
16. Федулова І.В. Циклічність інноваційного розвитку промислового підприємства / І.В. Федулова // Проблеми науки. – 2009. – №6. – С. 8-15.
17. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по

Тема 15. Доходи населення

1. Суть доходів населення, їх види та джерела формування.
2. Заробітна плата – основна форма доходів населення.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Єдина тарифна система – _____

Заробітна плата – _____

Мінімальна заробітна плата – _____

Номінальна заробітна плата – _____

Нормування праці – _____

Оплата праці – _____

Оплата праці акордна – _____

Оплата праці відрядна – _____

Оплата праці відрядно-прогресивна – _____

Оплата праці погодинна – _____

Оплата праці преміальна – _____

Прожитковий мінімум – _____

Реальна заробітна плата – _____

Тарифна система – _____

Тарифна сітка – _____

Тіньова заробітна плата – _____

Трудовий контракт – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Охарактеризуйте види доходів і відмінності між ними.

2. У чому різниця між номінальними і реальними доходами?

3. У чому сутність розподілу доходів?

4. Які існують форми розподілу доходів?

5. Назвіть принципи розподілу доходів у суспільстві за марксистською та маржиналістською концепціями.

6. У чому полягає зміст заробітної плати? Яких форм вона набуває? Розкрийте їхній зміст.

7. Чому сучасна економічна теорія розглядає дохід на капітал (незалежно від того, які форми він приймає) як відсоток?

8. Чому існує нерівність у розподілі доходів?

9. Які ви знаєте методи відображення та виміру нерівномірного розподілу доходів між різними верствами населення?

10. Назвіть основні інструменти, за допомогою яких держава здатна впливати на зменшення диференціації у розподілі доходів між окремими членами суспільства.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. В чому полягає сутність реальної заробітної плати – це:
- а) величина заробітної плати, яку працівник одержує у вигляді грошей;
 - б) певна сукупність товарів і послуг, яку працівник може придбати за свою номінальну заробітну плату;

- в) розмір заробітної плати, що зазначений у трудовому договорі;
- г) величина номінальної заробітної плати, яка очищена від відрахувань до державних фондів.

2. Виберіть основні форми заробітної плати:

- а) відрядна;
- б) нормативна;
- в) колективна;
- г) преміальна;
- д) погодинна.

3. Оберіть основний чинник перетворення робочої сили в товар на ринку:

- а) розвиток демократії та вільне функціонування ринкової системи;
- б) наявність великої кількості грошей у працедавців;
- в) відміна кріпосного права;
- г) ринок праці.

4. Вкажіть на чинники, які впливають на вартість робочої сили:

- а) вартість життєво необхідних засобів для працівника та членів його родини;
- б) гранична продуктивність праці;
- в) рівень культури в суспільстві;
- г) моральний аспект поведінки людини;
- д) усі відповіді правильні.

5. Вкажіть варіанти відповідей для теоретичної та практичної ситуацій. При зростанні продуктивності праці заробітна плата:

- а) підвищується;
- б) залишається незмінною;
- в) знижується;
- г) усі перераховані варіанти.

6. Які чинники впливають на відмінності у заробітній платі працівників – це:

- а) кількість дітей у сім'ї;
- б) облаштування робочих місць;
- в) шкідливість виробництва;
- г) якість праці;
- д) різні групи працівників на ринку праці.

7. Погодинна форма заробітної плати застосовується :

- а) коли потрібно виробляти продукту саме стільки, скільки того вимагає технологія;
- б) коли у підприємця залишилося мало грошей;
- в) для заохочення працівників до праці;
- г) для збільшення інтенсивності роботи працівників;
- д) усі перераховані варіанти.

8. Що передбачає відрядна форма заробітної плати:

- а) збільшення обсягів виробництва продукту;
- б) систему доплат за покращення показників, що характеризують процес праці;
- в) відрядження для найкращих працівників;
- г) зменшення тривалості робочого тижня.

9. Оберіть правильну формулу визначення показника реальної заробітної плати (необхідно назвати показник, якого не вистачає):

- а) $ЗП_{\text{факт}} / \text{___}$;
- б) $\text{___} / ІСЦ$;
- в) $\text{___} \cdot ІСЦ$;
- г) $ЗП_{\text{ном}} \cdot \text{___}$.

10. З якою метою застосовується показник мінімальної заробітної плати:

- а) зменшення витрат підприємств;
- б) наповнення місцевих бюджетів;
- в) ресурсного забезпечення мінімально необхідного рівня відтворення робочої сили;
- г) стимулювання працівників.

Задачі

1. Фірма платить працівникові 2 дол./год. за роботу впродовж перших 40 год. в тиждень і 3 дол./год. за наднормові роботи. Нині працівник працює 50 год./тиждень. Фірма пропонує йому перейти на нову систему оплати з постійною ставкою заробітної плати на рівні 2,2 дол./год. незалежно щодо відпрацьованого часу. Працівник стверджує, що при новій системі оплати праці його заробіток скоротиться. Керівництво ж фірми заявляє, що його добробут підвищиться. Визначте, з якою із двох сторін ви погоджуєтесь.

2. Обсяг виробництва за рік планується збільшити на 60 %; продуктивність праці робітників – підвищити на 50 %. Питома вага кваліфікованих працівників підвищується за рік з 20 до 25 %. На початок року було 100 фахівців. Скільки потрібно буде найняти нових фахівців, якщо їх природне вибуття складає 2 % в рік?

Література

1. Вдовиченко А.М. Фінансові ресурси населення та їх вплив на інноваційні процеси в Україні / А.М. Вдовиченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1. – С. 207-217.

2. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії: Підручник – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.

3. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавира, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с

4. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.

5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.

6. Ільєнко Н.О. Заробітна плата – стимул до ефективної праці та підвищення її продуктивності в умовах ринкової економіки / Н.О. Ільєнко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2006. – №19, ч. 2. – С. 100-103.

7. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.

8. Методологічні та прикладні аспекти праці та соціальної політики: монографія / Ред.: Т.М. Кір'ян; НДІ праці і зайнятості населення НАН України. – К.: Соцінформ, 2008. – 384 с.

9. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.

10. Ревенко А.П. Оплата праці у структурі виробництва / А.П. Ревенко // Економічна теорія. – 2007. – №2. – С. 70-80.

11. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.

12. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 16. Фінансово-кредитна система

1. Суть, функції та структура фінансів.
2. Поняття кредитної системи та її структура.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Банк – _____

Банківський рай – _____

Бюджетно-податкова політика – _____

Депозит – _____

Державний бюджет – _____

Застава – _____

Кредит – _____

Кредитно-грошова політика – _____

Небанківські фінансово-кредитні установи – _____

Облікова ставка – _____

Ощадний сертифікат – _____

Податки – _____

Податки непрямі – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Дайте визначення категорії “фінанси” і розкрийте об’єктивну необхідність їхнього виникнення.

2. Охарактеризуйте спільні та відмінні риси категорій “фінанси” і “гроші”.

3. Розкрийте основні структурні елементи фінансів.

4. Що таке фінансова система, які її складові?

5. Дайте визначення державного бюджету і розкрийте його функції.

6. Розкрийте у загальному вигляді структуру надходжень та видатків державного бюджету.

7. Чим відрізняються поняття “асигнування”, “субсидії”, “субвенції”, “дотації”?

8. Охарактеризуйте принципи бюджетного фінансування.

9. Коли державі доцільно мати профіцитний бюджет?

10. Який зв'язок між бюджетним дефіцитом і державним боргом?

11. Які позитивні й негативні наслідки державного боргу ви знаєте?

12. Хто і як здійснює управління державним боргом?

13. Дайте визначення податків і розкрийте їхні функції.

14. Що таке податкова система?

15. Які види податкових ставок ви знаєте, коли і які з них доцільно застосовувати?

16. Які податкові пільги ви знаєте? Розкрийте їхній зміст.

17. Зв'язок яких явищ віддзеркалює крива Лаффера?

18. Чим зумовлена об'єктивна необхідність виникнення кредиту?

19. Назвіть джерела формування кредитних ресурсів і розкрийте їхній зміст.

20. Що таке кредитна система?

21. Дайте характеристику функціональної та інституціональної структури кредитної системи.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Основними принципами кредиту є:
 - а) платність, терміновість, зворотність;
 - б) платність, ліквідність і безпека;
 - в) ліквідність, терміновість, адресність;
 - г) усі відповіді хибні.
2. Комерційний кредит – це:
 - а) кредит комерційних банків;
 - б) кредит під високі відсотки;
 - в) взаємне кредитування підприємств;
 - г) усі відповіді хибні.
3. У грошовому обігу економічно розвинених країн присутні:
 - а) фінансові кошти з однаковою ліквідністю;
 - б) лише готівка;
 - в) лише безготівкові гроші;

г) усі відповіді хибні.

4. Позичковий відсоток:

- а) зарплата банківських службовців;
- б) ціна товарів, які отримуються на позикові засоби;
- в) ціна грошей, що видаються як кредит;
- г) усі відповіді хибні.

5. Щодо яких перерахованих об'єктів можна застосовувати лізинг:

а) транспортні засоби;	1. обумовлено у лізинговій угоді;
б) обчислювальна техніка;	2. вони необхідні для підприємства;
в) виробничі будівлі;	3. відносно цих об'єктів немає обмежень;
г) об'єкти оренди державного майна;	4. ці об'єкти належать до основних засобів.
д) земельні ділянки;	
е) машини та обладнання.	

6. Які операції можна віднести до сфери банківських послуг:

- а) продаж та купівля цінних паперів;
- б) обслуговування розрахунків клієнтів;
- в) продаж та купівля валюти;
- г) надання кредитів;
- д) усі відповіді правильні.

7. Банківський прибуток - це:

- а) різниця між ставками відсотка по кредитах і депозитах;
- б) різниця між всіма витратами і доходами банку;
- в) відсоток по банківських кредитах;
- г) відсоток по банківських депозитах.

8. Грошово-кредитна політика проводиться:

- а) урядом країни;
- б) всіма фінансово-кредитними установами країни;
- в) Центральним банком країни;
- г) міністерством фінансів.

9. Оберіть правильне визначення поняття "кредитоспроможність" та впишіть необхідні слова:

- а) здатність _____ в повному обсязі і в узгоджений строк розраховуватися за борговими зобов'язаннями;
- б) здатність _____ в повному обсязі в узгоджений строк надати кредит позичальнику;
- в) здатність _____ в повному обсязі погасити свої зобов'язання перед _____;
- г) усі відповіді хибні.

10. Якщо ви візьмете в банку кредит у розмірі 10 тис. грн. під 100 % річних строком на 2 роки, яку суму ви заплатите банку після закінчення цього терміну як плату за кредит:

- а) 10 тис. грн.;
- б) 30 тис. грн.;
- в) 40 тис. грн.;

г) 60 тис. грн.

Задачі

1. Депозити комерційних банків складають 3000 млн. дол. Величина обов'язкових резервів – 600 млн. дол. Якщо центральний банк понизить норму резервування на 5 відсоткових пунктів, то на яку величину може змінитися пропозиція грошей за умови, що банківська система використовує свої кредитні можливості повністю? Як зміниться величина банківського мультиплікатора?

2. Депозити банку складають 500 тис. дол. Обов'язкові резерви дорівнюють 50 тис. дол. Як зміняться кредитні можливості банку і пропозиція грошей з боку усієї банківської системи, якщо вкладник забере з рахунку 20 тис. дол. на купівлю нового автомобіля?

3. Національний банк купує державні казначейські білети у комерційних банків на суму 350 млрд. грн. Розрахуйте зміну пропозиції грошей, якщо комерційні банки повністю використовують свої кредитні можливості, за умови, що норма резервування депозитів складає 25% (0,25).

Література

1. Буковинський С.А. Шляхи подолання фінансової кризи в Україні / С.А. Буковинський, Т.Є. Унковська, О.Л. Яременко // Економічна теорія. – 2009. – №2. – С. 47-61.

2. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.

3. Герасимчук З.В. Роль фінансової безпеки у реалізації цілей сталого розвитку регіону / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. // Економічна теорія. – 2009. – №2. – С. 73-84.

4. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавира, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с

5. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.

6. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.

7. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.

8. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.

9. Рибак С.О. Таксономія дефініцій фінансової сфери / С.О. Рибак, Л.Л. Лазебник // Економічна теорія. – 2007. – №2. – С. 34-45.

10. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.

11. Токар В.В. Податкова реформа як засіб детінізації економіки України / В.В. Токар // Економічна теорія. – 2005. – №3. – С. 83-94.

12. Унковська Т.Є. Системне розуміння фінансової стабільності: розв'язання парадоксів / Т.Є. Унковська // Економічна теорія. – 2009. – №1. – С. 14-33.

13. Федоренко А.В. Діяльність банків та страхових організацій з недержавного пенсійного забезпечення / А.В. Федоренко. // Економічна теорія. – 2009. – №2. – С. 61-72.

14. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по

экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 17. Економічна роль держави в ринковій економіці

1. Суть, необхідність та еволюція державного регулювання економіки.
2. Сучасні моделі державного регулювання економіки.
3. Основні форми та методи державного регулювання ринкової економіки.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Адміністративно-економічне регулювання – _____

Державне регулювання економіки (ДРЕ) – _____

Державний сектор – _____

Дотація – _____

Кредитно-грошове регулювання – _____

Ліцензування – _____

Методи державного регулювання економіки – _____

Нетарифне обмеження – _____

Об'єкти державного регулювання економіки – _____

Основні економічні функції держави – _____

Субвенція – _____

Субсидія – _____

Цінове регулювання – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Що таке державне регулювання економіки?

2. Розкрийте вади ринкового саморегулювання та обґрунтуйте необхідність економічного втручання держави.

3. Чим викликана еволюція теорії і практики регулювання національної економіки?

4. Охарактеризуйте концепції різних теоретичних шкіл про роль держави в економіці та реалізацію її функцій.

5. Чим відрізняються основні типи макроекономічного регулювання?

6. Назвіть основні елементи змішаної системи макроекономічного регулювання.

7. Які головні економічні функції держави у ринковій економіці змішаного типу?

8. Які основні цілі ДРЕ?

9. Назвіть суб'єкти та об'єкти ДРЕ?

10. У чому полягає суть економічних і адміністративних методів ДРЕ?

11. Дайте змістовну характеристику основних моделей державного регулювання та їх застосування в окремих країнах.

12. Що таке державний сектор економіки?

13. В чому полягають особливості державного впливу на економіку в сучасних умовах України?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Економічні функції держави у розвинутих країнах – це:
 - а) впровадження стабільного ринкового законодавства;
 - б) захист конкуренції;
 - в) проведення інституціональних перетворень;
 - г) формування ефективної системи соціального захисту населення;
 - д) встановлення основних напрямів розподілу прибутку на мікрорівні.

2. Хто повинен фінансувати виробництво суспільно-необхідних благ:
 - а) приватні підприємці;
 - б) кредитно-фінансові установи;
 - в) держава;
 - г) домогосподарства;
 - д) фінансово-промислові групи.

3. Які способи державного перерозподілу доходів є прямими:
 - а) прийняття законопроектів;
 - б) трансфертні платежі;
 - в) надання пільгових кредитів для певної галузі;
 - г) контроль за ставкою відсотка за вкладками.

4. Способами непрямого перерозподілу доходів державою є:
 - а) регулювання торгової націнки на соціально важливу продукцію;
 - б) індексація заробітної плати;
 - в) встановлення обов'язкового мінімуму заробітної плати;
 - г) надання дотацій визначеним категоріям громадян.

5. На вашу думку, що повинен забезпечити уряд країни з розвинутою ринковою економікою у соціальній сфері:
 - а) рівність доходів між усіма громадянами;
 - б) уникнення революційних настроїв працівників та забезпечення певного рівня економічної активності підприємців;
 - в) хаотичність процесів розподілу доходів;
 - г) функціонування у процесах розподілу доходів лише ринкового механізму.

6. Що може виступати об'єктом державного регулювання:
 - а) попит і пропозиція конкретних товарів на ринках;
 - б) ділова активність;
 - в) рівень безробіття населення;
 - г) структура національного господарства;
 - д) усі відповіді правильні.

7. Чим зумовлена державна функція перерозподілу доходів:
 - а) необхідністю держави подолати вади ринкового саморегулювання;
 - б) підвищенням ефективності розподілу обмежених ресурсів;

- в) нерівністю розподілу доходів між членами суспільства;
- г) бажанням забезпечити усіх людей товарами першої необхідності;
- д) необхідністю підвищення мотивації працівників.

8. Що належить до інструментів грошово-кредитного регулювання держави:

- а) нормативні акти;
- б) грошова емісія;
- в) норми амортизаційних відрахувань;
- г) пропагандистські акції.

9. Визначте, яке із тверджень є помилковим:

- а) інвестиційна політика держави – комплекс правових, адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів;
- б) рівень інвестиційної активності в країні безпосередньо пов'язаний з гарантіями, які надає держава суб'єктам інвестиційної діяльності;
- в) розмір валових інвестицій береться в розрахунок показника ВВП;
- г) придбання основних засобів прирівнюється до інвестицій;
- д) суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути лише громадяни і юридичні особи України.

10. Неокласична модель державного регулювання економіки:

- а) базується на теорії “економіки пропозиції”, положенням якої є використання низького рівня податків, як засіб, що забезпечує зростання заощаджень та розширення інвестиційної діяльності;
- б) використовує бюджетно-податкову політику як засіб, що здатний зупинити кризу внаслідок дії функціональної залежності між податками і національним доходом;
- в) використовує механізм податкового регулювання на основі змін рівня податків, як засіб проведення антициклічної політики, а також з метою стримування ділової активності;
- г) широкомасштабне і цілеспрямоване зниження загального рівня податків для підтримки високого рівня заощаджень і інвестицій, а також розширення загальних податкових надходжень;
- д) відповіді б), в), г);
- е) відповіді а), г).

Задачі

1. Допустимо, що уряд країни В намагається стабілізувати обмінний курс своєї валюти по відношенню до національної валюти країни А. Річний темп інфляції в країні дорівнює 5 %. Визначте:

- а) який темп інфляції в країні В дозволить її уряду вирішити це завдання?
- б) при постійній швидкості обігу грошей і середньорічному темпі приросту реального обсягу виробництва, рівному 3 %, який темп приросту грошової маси дозволить забезпечити стабілізацію валютного курсу в довгостроковому періоді?

2. Уряд країни, щоб знизити рівень інфляції, прийняв рішення про внесення наступних змін у свою бюджетно-податкову політику: збільшити податки; скоротити дефіцит державного бюджету.

Які зміни в кредитно-грошову політику повинен внести центральний банк, щоб ціна кредиту (відсоткова ставка) залишилася на попередньому рівні? Відповідь обґрунтуйте.

Література

1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
2. Гриценко А. Формування інформаційно-поведінкової парадигми монетарної політики/ А. Гриценко, Т. Кричевська // Економічна теорія. – 2007. – №2. – С. 46-69.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с
4. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
6. Козюк В. Координація фіскальної та монетарної політики в умовах глобалізації: інтеграція старих і нових ідей / В. Козюк // Економічна теорія. – 2007. – №4. – С. 59-70.
7. Мазуренко В.І. Світові фінансові кризи та національна економічна безпека: теорія і методологія: [монографія] / В.І. Мазуренко. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2007. – 511 с.
8. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
9. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
10. Савчук В.С. Конкурентна політика держави в умовах глобалізаційних викликів / В.С. Савчук. // Економічна теорія. – 2010. – №2. – С. 110-114.
11. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
12. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

Тема 18. Закономірності формування та сутність світового господарства

1. Об'єктивні передумови виникнення світового господарства:
 - а) розвиток світового ринку;
 - б) міжнародний поділ праці;
 - в) інтернаціоналізація господарського життя;
 - г) глобалізація сучасної світової економіки.
2. Поняття світового господарства та етапи його розвитку:
 - а) світове господарство та закономірності його розвитку;
 - б) структура сучасного світового господарства;
 - в) транснаціоналізація у світовому господарстві;
 - г) міжнародна економічна інтеграція як вищий рівень інтернаціоналізації.
3. Система міжнародних економічних відносин:
 - а) міжнародна торгівля та її економічні основи;
 - б) сутність і форми міжнародного руху капіталу;
 - в) міжнародні валютно-фінансові відносини.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Валютний курс – _____

Економічна інтеграція – _____

Міжнародна валютна система – _____

Міжнародна спеціалізація – _____

Міжнародна торгівля – _____

Міжнародна трудова міграція – _____

Міжнародне науково-технічне співробітництво – _____

Міжнародний поділ праці – _____

Міжнародний рух капіталу (міжнародна міграція капіталу) – _____

Міжнародні валютні відносини – _____

Міжнародні економічні відносини – _____

Міжнародні фінансово-кредитні відносини – _____

Платіжний баланс – _____

Портфельні інвестиції – _____

Протекціонізм – _____

Прямі інвестиції – _____

Світова ціна – _____

Світове господарство – _____

Транснаціональна корпорація – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Дайте визначення міжнародного поділу праці, назвіть причини його виникнення і форми прояву.

2. Доведіть, що міжнародний поділ праці є основою розвитку світового господарства.

3. Дайте визначення поняття “світове господарство”.

4. Які фактори зумовлюють цілісність сучасного світу, а які – відцентрові сили? Чому так відбувається? Які наслідки цих процесів?

5. Сформулюйте найважливіші суперечності сучасного світового господарства.

6. Проаналізуйте еволюцію західноєвропейської інтеграції та оцініть досягнуті результати. Які основні завдання стоять перед ЄС в інтеграційному плані?

7. Дайте визначення міжнародних економічних відносин (МЕВ), охарактеризуйте їхню структуру.

8. Чому МЕВ не залишаються незмінними? Як відбувається їхня трансформація? Чим вона зумовлена?

9. Дайте коротку характеристику суті, форм і напрямів вивозу капіталу.

10. Що таке прямі і портфельні інвестиції? Коли, які з них є більш бажаними для приймаючої країни? Чому? Аргументуйте.

11. Що таке науково-технічне співробітництво, яких форм воно набуває?

12. Дайте визначення міжнародної економічної інтеграції (МЕІ), з'ясуйте її причини, форми, тенденції розвитку.

13. Чим відрізняється світовий ринок від національного?

14. Покажіть різницю між поняттями “інтернаціоналізація виробництва”, “інтернаціоналізація капіталу”, “інтернаціоналізація господарського життя”. Якими показниками вимірюється рівень інтернаціоналізації національної економіки?

15. Чим зумовлена еволюція теорій зовнішньої торгівлі?

16. Що таке міжнародна валютна система, які її структурні складові?

17. Розкрийте суть і покажіть особливості етапів розвитку МВС.

18. Визначте причини і розкрийте форми міжнародної міграції робочої сили.

19. Які тенденції властиві сучасному періоду міжнародної міграції робочої сили?

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Світове господарство – це:
 - а) сукупність різноманітних галузей виробництва;
 - б) єдність національних економік, пов'язаних міжнародним поділом праці, торговельно-виробничими, фінансовими та науково-технічними зв'язками;
 - в) об'єднання економік країн світу, що підпорядковуються єдиному центру;
 - г) союз найефективніших економік країн світу.

2. Визначте, згідно теорії зовнішньої торгівлі А. Сміта, поняття “абсолютні переваги” та оберіть механізм регулювання спеціалізації економіки країни:
 - а) купувати (ввозити, імпортувати) держава повинна ті товари, виробництво яких у її межах обходиться дорожче;
 1. уряд країни;
 2. невидима рука ринку;
 3. нормативні акти;
 4. програми розвитку.
 - б) кожна країна має спеціалізуватися на виробництві та експорті тих товарів, у виготовленні яких вона має переваги над іншими країнами;
 - в) кожна країна має спеціалізуватися на

виробництві та експорті тих товарів, які користуються найбільшою популярністю на ринку;

- г) купувати (ввозити, імпортувати) держава повинна ті товари, які бажає отримати її населення.

3. Які перераховані суб'єкти стосуються світового господарства:

- а) комісія ООН з питань народонаселення;
- б) національні господарства;
- в) міжнародні корпорації;
- г) галузі національних економік;
- д) приватні підприємці.

4. Транснаціональна корпорація – це:

- а) підприємство, що є лідером в певній галузі національної економіки;
- б) підприємства, які функціонують на основі залучення національного капіталу, але у своїй діяльності використовують міжнародні зв'язки;
- в) об'єднання підприємств, яке сформоване на інтернаціональному капіталі, та не обмежується національним ринком у сфері своєї діяльності;
- г) підприємство, що надає послуги із транспортування товарів між державами.

5. Сучасний етап розвитку світового господарства перебуває під впливом:

- а) інформаційних технологій;
- б) формування взаємозалежності національних економік;
- в) поглиблення суперечностей між країнами світової спільності;
- г) процесів реформування економік у постсоціалістичних країнах.

6. У структурі міжнародної валютної системи можна виділити такі провідні міжнародні валютно-фінансові організації:

- а) Міжнародний валютний фонд;
- б) Світовий банк;
- в) Європейський банк реконструкції та розвитку;
- г) будь-які економічно розвинені країни;
- д) Європейський Союз.

7. Які із названих об'єктів грошових відносин у сучасних умовах виконують роль світових грошей:

- а) золото та срібло;
- б) національні валюти;
- в) колективні валюти;
- г) євро;
- д) долар.

8. Світовий ринок остаточно сформувався:

- а) у XVI-XVII ст.;
- б) у XVIII ст.;
- в) на рубежі XX-XXI ст.;
- г) у другій половині XIX ст.

9. Яка форма вивозу капіталу забезпечує контроль інвестора над підприємством:

- а) вивіз приватного капіталу;
- б) рух позичкового капіталу;
- в) вивіз державного капіталу;
- г) портфельні інвестиції;
- д) прямі інвестиції.

10. Що відноситься до основних рис міжнародної міграції капіталів:

- а) державні дозволи на вивезення за окрему плату;
- б) зростання темпів міграції приватного капіталу між економічно розвинутими країнами;
- в) інвестиційна політика окремих країн;
- г) активізація світової торгівлі.

Література

1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
2. Довбенко М.В. Вагома оцінка “нової міжнародної економіки” / М.В. Довбенко // Економічна теорія. – 2008. – №4. – С. 78-89.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с
4. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
6. Жук М.В. Альтернативи регіонального розвитку в Україні в контексті інтеграції у світове господарство / М.В. Жук // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №12. – С. 102-109.
7. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
8. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
9. Рибчук А.В. Економіко-правові засади формування механізму інтеграції інфраструктурних рівнів України у світове господарство / А.В. Рибчук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2008. – Вип. 2. – С. 110-124.
10. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.

Тема 19. Інтеграція економіки України в світове господарство

1. Об’єктивні основи зовнішньоекономічних зв’язків України.
2. Шляхи інтеграції України до світової економіки.
3. Міжнародні валютно-фінансові відносини України.
 - а) проблеми зовнішньоекономічної заборгованості;
 - б) залучення іноземного капіталу в економіку України;
 - в) відносини з міжнародними економічними та фінансовими організаціями.
4. Економічна сутність глобалізації. Сучасні тенденції та проблеми глобалізації.
 - а) природа, причини і наслідки утворення глобальних економічних проблем;
 - б) глобальні проблеми, їх сутність, види, сфери дії, динаміка, характер формування і тенденції розвитку;
 - в) глобальні проблеми і зміни філософії економічного мислення суб’єктів

економічної діяльності.

Дайте визначення основних економічних категорій та понять

Генеральна угода з тарифів і торгівлі, ГАТТ – _____

Глобалізація – _____

Глобальна економіка – _____

Демілітаризація економіки – _____

Демпінг – _____

Європейський союз, ЄС – _____

Зовнішньоекономічна політика – _____

Конверсія – _____

Маастрихтська угода – _____

Міжнародний банк реконструкції та розвитку, МБРР – _____

Міжнародний валютний фонд, МВФ – _____

Нове політичне мислення – _____

Сформулюйте свою відповідь на такі запитання

1. Чим викликана необхідність інтеграції економіки України у світове господарство?

2. У чому проявляються особливості створення зовнішньоекономічного сектору в трансформаційних економіках?

3. У чому суть механізму зовнішньоекономічних зв'язків та зовнішньоекономічної політики України?

4. Проаналізуйте основні форми зовнішньоекономічних відносин України.

5. Дайте визначення глобальних проблем. Якими спільними рисами вони характеризуються?

6. У чому, на вашу думку, полягає небезпека глобальних проблем для розвитку людства? Наведіть конкретні приклади загострення глобальних проблем та їх негативного впливу на життєдіяльність суспільства.

7. Які основні чинники впливають на глобальну продовольчу проблему? Назвіть основні шляхи її розв'язання.

8. Охарактеризуйте особливості прояву глобальної ресурсно-енергетичної проблеми в Україні.

Зазначте правильні відповіді тестових завдань

1. Що можна віднести до причин ускладнення функціонування у світовому господарстві для України:

- а) зростання боргу уряду;
- б) відсутність чітко визначених напрямків та механізму структурної перебудови економіки і єдиної стратегії економічної безпеки держави;
- в) відсутність засобів виробництва;
- г) збільшення витрат на державний апарат управління.

2. Глобальні проблеми характеризуються:

- а) спільністю і взаємозалежністю політичних, соціальних, економічних, науково-технічних та інших аспектів розвитку окремих країн;
- б) інтернаціоналізацією виробничих процесів, які вимагають значних фінансових і матеріальних ресурсів;
- в) зв'язками та відносинами між державами й соціальними системами, суспільством у загальнопланетарному масштабі, які зачіпають життєві інтереси народів усіх країн і можуть бути розв'язані шляхом їх взаємодії.

3. Чим породжені сучасні глобальні проблеми:

- а) розвитком продуктивних сил;
- б) зростанням промислового виробництва;
- в) географічним середовищем;
- г) перенаселенням планети;
- д) природно-кліматичними умовами;
- е) психологією людини;
- є) рівнем прогресу техніки.

4. Дотримуючись традиційного підходу щодо державного боргу, зменшення податків в довгостроковому періоді спричинить:

- а) зменшення громадських заощаджень;
- б) зменшення національних заощаджень;
- в) зменшення чистого експорту;
- г) зниження курсу будь-якої іноземної валюти.

5. Причинами загострення сучасних глобальних проблем є:

- а) швидке зростання народонаселення на Землі;
- б) нерівномірне розміщення населення і енергетичних ресурсів на планеті;
- в) низький рівень впровадження ресурсо- та енергозберігаючих, екологічно чистих технологій;
- г) швидка урбанізація населення;
- д) зменшення родючості ґрунту;
- е) варварське ставлення людини до природи.

6. Які основні параметри економіки характеризують її відкритість:

- а) високий рівень конкурентоспроможності економіки;
- б) прогнозування тенденцій змін зовнішньоекономічного середовища;
- в) збільшення доходів від ведення зовнішньоекономічної діяльності;
- г) надходження іноземних інвестицій.

7. Які з представлених організацій відіграють провідну роль у розв'язанні глобальних проблем:

- а) ООН;
- б) МВФ;
- в) Світовий Банк;
- г) Європейський Союз;
- д) Світова організація торгівлі.

8. Які з наведених параметрів характеризують сучасний стан відкритості економіки України:

- а) низький потенціал конкурентоспроможності;
- б) зменшення перешкод для залучення іноземного капіталу;

- в) збільшення зовнішніх інвестицій;
- г) зростаюча зовнішня заборгованість.

Література

1. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії: Підручник / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К.: Вища школа, 2007 – 471 с.
2. Дідківська Т.В. Особливості суверенітету монетарної політики в умовах глобалізації / Т.В. Дідківська // Економічна теорія. – 2009. – №1. – С. 91-101.
3. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Т.І. Побережець, Н.К. Болгарова, М.П. Талавиря, О.В. Пашенко. – Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2010. – 475 с.
4. Економічна теорія: Навчальний посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2004. – 560 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
6. Макконнелл Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ.. – 16-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – XXXVI, 939 с.
7. Онищенко В.П. Соціальний контекст євроінтеграційної стратегії України / В.П. Онищенко // Економічна теорія. – 2008. – №2. – С. 60-75.
8. Петровська О.С. Сучасна модель економічного розвитку національної економіки / О.С. Петровська // Економічна теорія. – 2008. – №1. – С. 30-40.
9. Політична економія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академія, 2007. – 672 с.
10. Сажина М.А. Экономическая теория: Учебник для вузов / М.А. Сажина, Г.Г. Чибриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – 672 с.
11. Шумська С.С. Втеча капіталу з української економіки: аналіз та оцінка за даними платіжного балансу / С.С. Шумська. // Економічна теорія. – 2008. – №4. – С. 56-77.
12. Экономическая теория: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. И.П. Николаевой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 527 с.

ЗАВДАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ТЕСТУВАННЯ, КОЛОКВІУМ ПІД ЧАС АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ СТУДЕНТАМИ (II МОДУЛЬ)

Теоретичні питання

1. У чому полягає сутність суспільного відтворення, які його основні види та складові елементи?
2. Які основні форми підприємництва в сільському господарстві?

Тести

1. При якій формі організації виробництва легко освоїти виробництво нового дорогого

устаткування:

- а) індивідуальне підприємство;
- б) партнерство;
- в) акціонерне підприємство відкритого типу;
- г) обмежене товариство.

2. У результаті появи верстатів нового покоління продуктивність праці на них виросла в 1,2 рази порівняно з попередніми. Це приклад:

- а) прискореної амортизації;
- б) морального зносу;
- в) обігового капіталу;
- г) ринкової ціни активів.

3. Зміни реальної заробітної плати можна визначити, порівнюючи:

- а) номінальну зарплату і тривалість робочого часу;
- б) номінальну зарплату і рівень оподаткування;
- в) номінальну зарплату і норму прибутку підприємства
- г) номінальну зарплату і рівень цін на товари і послуги.

4. Як називається:

- а) частина капіталу, яка не змінює своєї вартості у процесі створення нової вартості;
- б) частина фондів, яка повністю переносить свою вартість на виготовлену продукцію;

5. До якого типу підприємств належать:

- а) підприємство, власником якого виступають одна або декілька осіб, що відповідають за його борги усім своїм майном;
- б) підприємство, засновником якого виступають партнери різних країн;
- в) підприємство, власником і єдиним робітником якого виступає одна людина;
- г) підприємство, створене за кошти держави;
- д) підприємство, за яке частина власників відповідає усім своїм майном;
- е) підприємство, за стан якого засновники несуть відповідальність у межах свого внеску.

Завдання на відповідність

1.

А. крива, що відображає зв'язок між ставкою податку та сумою податкових надходжень;

1. крива Лоренца;

Б. крива, що відображає зв'язок між інфляцією та безробіттям;

2. крива пропозиції;

В. крива, що відображає зв'язок між сукупними доходами в суспільстві та різними верствами населення, що отримують доходи.

3. крива Лаффера;

4. крива Філіпса.

2.

А. безробіття, пов'язане з розвитком нових технологій та скороченням старих виробництв і галузей;

1. фрикційне безробіття;

2. структурне безробіття;

Б. безробіття, пов'язане із загальним економічним спадом в економіці;

3. сезонне безробіття;

В. безробіття, яке може виникати у сфері туристичного обслуговування, будівництва, сільського господарства.

4. циклічне безробіття.

3.

А. кількісне обмеження та вивезення товарів;

1. ембарго;

Б. податок на ввезення в країну продукції;

2. квота;

В. цілковита відмова від торгівлі з будь-якою країною.

3. мито;

4. ліцензування.

**Розташуйте певні дії (поняття, формули, характеристики) у правильній ,
на вашу думку, послідовності**

1.Установіть послідовність дій та процесів:

- а) збільшення державних витрат в економіці;
- б) зростання державних запозичень;
- в) збільшення бюджетного дефіциту;
- г) зростання державного боргу.

Відповідь: 1 ___; 2 ___; 3 ___; 4 ___.

2.Установіть послідовність дій та процесів:

- а) зростання сукупної пропозиції;
- б) зменшення податку на прибуток;
- в) збільшення загального обсягу прибутків підприємств;
- г) збільшення ВВП країни.

Відповідь: 1 ___; 2 ___; 3 ___; 4 ___.

Задачі

Задача 1.

Відомі такі дані:

Роки	Номінальний ВВП, млрд. грн.	Індекс рівня цін, %
2004	106	124
2008	64	92
2010	98	100

Визначте, який із трьох років є базисним. Обчисліть реальний ВВП для кожного року.

Задача 2.

Чисельність працездатного населення країни складає 80 млн. чол., чисельність зайнятих – 50 млн. чол., безробітних – 5 млн. чол. Визначте рівень безробіття.

ОЦІНКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ

Економічна теорія є базовою дисципліною в системі підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей в умовах реформування економіки України. Даний курс виступає методологічною основою вивчення економічних дисциплін прикладного характеру, формування економічного мислення, що є необхідним для ефективної практичної діяльності в умовах багатуокладної соціально орієнтованої ринкової економіки.

Нові концептуальні принципи пізнання трансформаційних перетворень економічних систем у масштабах глобального розвитку світової економіки урізноманітнюють та забезпечують гнучкість теоретичного освоєння економічної реальності, мають суттєве значення для формування світоглядних орієнтирів, спрямованих на подолання віджилих стереотипів господарського мислення, дають можливість розробляти й опрацьовувати нові наукові підходи і висновки на проблемному полі виробничої діяльності.

Трудомісткість навчального навантаження студента в термінах ECTS включає час, витрачений на відвідування аудиторних занять, самостійну роботу (підготовку до занять та контрольних заходів, виконання семестрових завдань), а також на семестровий контроль.

Успішність засвоєння окремих кредитних модулів оцінюється сумою набраних балів – рейтинговою оцінкою (RD) системи рейтингового оцінювання, в основу якої покладено поопераційний контроль і накопичення рейтингових балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність студента з певного кредитного модуля дисципліни.

Контрольно-оцінювальний компонент модульної технології навчання реалізується безпосередньо на групових заняттях або при оцінюванні самостійної роботи студентів у формі співбесіди, заліків чи екзаменів, перевірки контрольних завдань з наступним обговоренням на групових заняттях.

Таблиця 1

Структура загальної рейтингової оцінки

Вид навчальної роботи	Максимальний відсоток від загальної оцінки
Відвідування занять та участь в аудиторній роботі	15%
Семінарські, практичні, індивідуальні заняття	30%
Виконання індивідуальних та практичних завдань	15%
Самостійна робота	20%
Модульний контроль	20%
Загальна рейтингова оцінка	100%

РОЗРАХУНКИ РЕЙТИНГУ З ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ”

Навчальний курс складається із 2 змістових модулів, які включають 19 теоретичних тем, 16 семінарсько-практичних, 3 тем та розрахункових завдань для самостійного опрацювання, що дозволяє сформувати стартовий імпульс у формуванні сучасного мислення, готує стратегічний людський капітал суспільства, здатний до творчих звершень у праці та активної господарської діяльності.

Вивчення економічної теорії в робочому навчальному плані передбачено в одному навчальному семестрі (наприклад): лекції – 36 год., семінарські заняття – 36 год. та самостійна робота – 36 год., що в сум становить 108 год. (2,5 кредитів ECTS). Тривалість навчального періоду – 18 тижнів.

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ вимірюється у балах і визначається у відповідності до загальної кількості годин, що передбачені для вивчення дисципліни у робочому навчальному плані.

Рейтинг з дисципліни складається: $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$,

де $R_{\text{НР}}$ – рейтинг з навчальної роботи;

$R_{\text{АТ}}$ – рейтинг з атестації.

Складові рейтингу з дисципліни визначаються згідно з таким співвідношенням:

$R_{\text{НР}}$ – 70% від кількості балів рейтингу з дисципліни;

$R_{\text{АТ}}$ – 30% від кількості балів рейтингу з дисципліни.

Рейтинг з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ складається з суми рейтингових оцінок із змістових модулів дисципліни: $R_{\text{НР}} = R_{\text{ОМ}}^{(1)} + R_{\text{ОМ}}^{(2)} + \dots + R_{\text{ОМ}}^{(n)}$

де n – кількість змістовних модулів.

Рейтинг з додаткової роботи $R_{\text{ДР}}$ становить 10 балів.

Рейтинг штрафний $R_{\text{ШТР}}$ становить 5 балів.

Для кожного змістового модуля визначається мінімальна кількість балів, які необхідно набрати студенту для його засвоєння. Вона дорівнює 50% від $R_{\text{ОМ}}$.

Після вивчення програмного матеріалу в обсязі змістового модуля, визначається рівень його засвоєння студентом – реальна рейтингова оцінка з модуля.

На рейтинг з навчальної роботи можуть впливати рейтинг з додаткової роботи $R_{\text{ДР}}$ рейтинг штрафний $R_{\text{ШТР}}$.

Студенти, які протягом навчального семестру набрали кількість балів, що менше від 50% від рейтингу з навчальної роботи, зобов'язані до початку екзаменаційної сесії підвищити його, інакше вони не допускаються до іспиту (заліку) з цієї дисципліни і мають академічну заборгованість. Студентам, які успішно завершили засвоєння дисципліни, задовольняючи всі необхідні вимоги щодо атестації, присвоюються кредити ECTS, призначені для дисципліни робочим навчальним планом.

Розрахунковий рейтинг з дисципліни становить 100 балів. Рейтинг з навчальної роботи – 70 балів, рейтинг з атестації – 30 балів.

Рейтинг студента з навчальної роботи визначається за формулою.

$$R_{\text{НР}} = \frac{0,7 \times (R_{\text{ОМ}}^{(1)} \times K_{\text{ОМ}}^{(1)} + R_{\text{ОМ}}^{(2)} \times K_{\text{ОМ}}^{(2)} + \dots + R_{\text{ОМ}}^{(n)} \times K_{\text{ОМ}}^{(n)})}{K_{\text{дис}}} + R_{\text{ДР}} - R_{\text{ШТР}},$$

$R_{\text{ОМ}}^{(1)}, R_{\text{ОМ}}^{(2)} \dots R_{\text{ОМ}}^{(n)}$ – рейтингові оцінки із змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів,

$K_{OM}^{(1)}, K_{OM}^2 \dots K_{OM}^{(n)}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{ДИС} = K_{OM}^{(1)} + K_{OM}^2 + \dots + K_{OM}^{(n)}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{ДР}, R_{ШТР}$ – відповідно рейтинг з додаткової роботи і рейтинг штрафний.

Таблиця 2.

Рейтингові оцінки із змістовних модулів

Термін навчання	Номер змістовного модуля	Навчальне навантаження, годин	Кредити ECTS	Рейтингова оцінка змістовного модуля, бали	
				мінімальна	максимальна
1-8	1	36	1	60	100
9-19	2	36	1,5	60	100
Всього	2	72	2,5	42	70

Студенти, які набрали з навчальної роботи 60 і більше балів можуть не складати екзамен, а отримати екзаменаційну оцінку “Автоматично”, відповідно до набраної кількості балів, переведених у національну оцінку ECTS згідно з таблицею 3 (Додаток А). У такому випадку рейтинг студента з дисципліни дорівнює його рейтингу з навчальної роботи.

$$R_{ДИС} = R_{НР} \quad (1)$$

Якщо студент бажає підвищити свій рейтинг і покращити оцінку з дисципліни, він має пройти семестрову атестацію. Останню в обов'язковому порядку проходять студенти, які з навчальної роботи набрали менше ніж 60 балів. Для допуску до атестації студент має набрати не менше 60 балів з кожного змістовного модуля, а загалом – не менше ніж 42 бали з навчальної роботи.

Рейтинг студента з атестації $R_{АТ}$ визначається за 100 бальною шкалою. Якщо на атестації з дисципліни студент набрав менше 60 балів, то вони йому не зараховуються – не додаються до набраних балів з навчальної роботи, і за студентом зберігається рейтинг (оцінка), визначений за формулою (1).

В іншому випадку рейтинг студента з дисципліни $R_{ДИС}$ визначається за формулою:

$$R_{ДИС} = R_{НР} + 0,3 \times R_{АТ} \quad (2)$$

Рейтинг студента з дисципліни переводиться в національну оцінку та оцінку ECTS згідно з таблицею 3 (Додаток А).

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ НА ЕТАПАХ ПРОМІЖНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ”

Проміжний контроль знань студентів здійснюється регулярно на лекційних і практичних заняттях шляхом їх опитування з пройденого матеріалу. Форма контролю знань із змістових модулів 1-2 – результати семінарських виступів, тестові завдання. Підсумковий контроль знань здійснюється **на іспиті**.

Оцінка **“Відмінно”** виставляється студенту, який протягом семестру систематично працював, на іспиті показав різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу, вміє вільно виконувати завдання, що передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, відчуває взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їх значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності в розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка **“Добре”** виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного поповнення та поновлення у ході подальшого навчання та професійної діяльності.

Оцінка **“Задовільно”** виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та наступної роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті та при виконанні екзаменаційних завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом науково-педагогічного працівника.

Оцінка **“Незадовільно”** виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги науково-педагогічного працівника використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІСТОВНИХ МОДУЛІВ З ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ”

МОДУЛЬНА СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Модуль	Модульна структура дисципліни	Форма контролю
1.	Загальні основи економічного розвитку	Тести
2.	Економічні основи підприємництва та макроекономічні проблеми регулювання ринкової економіки	Тести Колоквіум
Іспит за рейтингом		У тестовій формі

Курс передбачає розгляд складних проблем економічної теорії, основних економічних категорій та законів з акцентом на їх зв'язок з управлінською практикою і розробкою соціальної політики. Такий підхід ґрунтується на розкритті ринкового механізму функціонування національної економіки. Значне місце відведено обґрунтуванню ефективного використання виробничих ресурсів підприємства, що діють в різних економічних системах; висвітлюються також питання формування та особливості функціонування факторів виробництва: землі, капіталу, праці. Розкривається взаємодія різних форм власності, стратегії ціноутворення та їх роль в умовах ринкової економіки.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ”
для підготовки фахівців напряму 6.040106 “Екологія, охорона навколишнього
середовища та збалансоване природокористування”**

№ п/п	Назва теми	Лекційні заняття, годин	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття, годин	Самостійна робота, годин
Модуль 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія як наука	2	2	2
2	Рушійні сили економічного розвитку	2		2
3	Економічні системи суспільства	2	2	2
4	Відносини власності в економічній системі	2		2
5.	Форми організації суспільного виробництва	2	2	2
6	Сутність і еволюція грошей	2		2
7	Ринок і механізм його функціонування	2	2	2
8	Ринкова інфраструктура	2		2
Модуль 2. Економічні основи підприємництва та макроекономічні проблеми регулювання ринкової економіки				
9	Підприємництво і підприємство (фірма) в ринковій економіці	2	2	2
10	Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин	2		2
11	Витрати виробництва і прибуток	2	2	2
12	Особливості підприємництва в агропромисловому комплексі	2		2
13	Відтворення і економічне зростання на макрорівні	2	2	2
14	Циклічність – загальна закономірність ринкової економіки			
15	Доходи населення	2	2	2
16	Фінансово-кредитна система	2		
17	Економічна роль держави в ринковій економіці	2	2	2
18	Закономірності формування та сутність світового господарства	2		2
19	Інтеграція економіки України в світове господарство			2
Всього		34	18	34

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ”
для підготовки фахівців напрямку 6.051401 “Біотехнологія”**

№ п/п	Назва теми	Лекційні заняття, годин	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття, годин	Самостійна робота, годин
Модуль 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія як наука	2	2	2
2	Рушійні сили економічного розвитку	2	2	
3	Економічні системи суспільства	2	2	2
4	Відносини власності в економічній системі	2	2	
5.	Форми організації суспільного виробництва	2	2	2
6	Сутність і еволюція грошей	2	2	
7	Ринок і механізм його функціонування	2	2	2
8	Ринкова інфраструктура	2	2	
Модуль 2. Економічні основи підприємництва та макроекономічні проблеми регулювання ринкової економіки				
9	Підприємництво і підприємство (фірма) в ринковій економіці	2	2	2
10	Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин	2	2	
11	Витрати виробництва і прибуток	2	2	2
12	Особливості підприємництва в агропромисловому комплексі	2	2	
13	Відтворення і економічне зростання на макрорівні	2	2	2
14	Циклічність – загальна закономірність ринкової економіки	2	2	
15	Доходи населення	2	2	2
16	Фінансово-кредитна система	2	2	
17	Економічна роль держави в ринковій економіці	2	2	3
18	Закономірності формування та сутність світового господарства	2	2	
19	Інтеграція економіки України в світове господарство	2	2	
Всього		38	38	19

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ”
для підготовки фахівців напряму
6.080101 “Геодезія, картографія та землеустрій”**

№ п/п	Назва теми	Лекційні заняття, годин	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття, годин	Самостійна робота, годин
Модуль 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія як наука	2	2	2
2	Рушійні сили економічного розвитку	2		2
3	Економічні системи суспільства	2	2	2
4	Відносини власності в економічній системі	2	2	2
5.	Форми організації суспільного виробництва	2	2	2
6	Сутність і еволюція грошей	2	2	2
7	Ринок і механізм його функціонування	2	2	2
8	Ринкова інфраструктура	2	2	2
Модуль 2. Економічні основи підприємництва та макроекономічні проблеми регулювання ринкової економіки				
9	Підприємництво і підприємство (фірма) в ринковій економіці	2	2	2
10	Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин	2	2	2
11	Витрати виробництва і прибуток	2	2	2
12	Особливості підприємництва в агропромисловому комплексі	2	2	2
13	Відтворення і економічне зростання на макрорівні	2	2	4
14	Циклічність – загальна закономірність ринкової економіки			4
15	Доходи населення	2	2	2
16	Фінансово-кредитна система			2
17	Економічна роль держави в ринковій економіці	2	2	4
18	Закономірності формування та сутність світового господарства			2
19	Інтеграція економіки України в світове господарство			2
Всього		30	30	44

Додаток А

Таблиця 3

Співвідношення між національними і ECTS оцінками та рейтингом із дисципліни

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Процент студентів, які досягають відповідної оцінки в Європейських університетах	Визначення оцінки ECTS	Рейтинг з дисципліни, бали
Відмінно	A	10	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
Добре	B	25	Вище середнього рівня з кількома помилками	82 – 89
	C	30	В загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74 – 81
Задовільно	D	25	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	64 – 73
	E	10	Виконання задовольняє мінімальні критерії	60 – 63
Незадовільно	FX	–	Потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35 – 59
	F	–	Необхідна серйозна подальша робота	0 – 34

Навчальне видання

ГАВРИЛЮК В.П.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Навчальний посібник-практикум
для самостійної роботи студентів
природничих спеціальностей

Підписано до друку 03.03.2015 р.
Формат 60×84 1/16. Папір офс.
Гарнітура Arial. Друк офс.
Ум. др. арк. 13,9. Обл.-вид. арк. 14,9.
Наклад 300. Зам №68

Видавництво “Колобіг”
Державний реєстраційний номер: серія ДК №1765 від 26.04.2004 р.
тел./факс: (044) 501-67-41
e-mail: Kolobig@Gmail.com